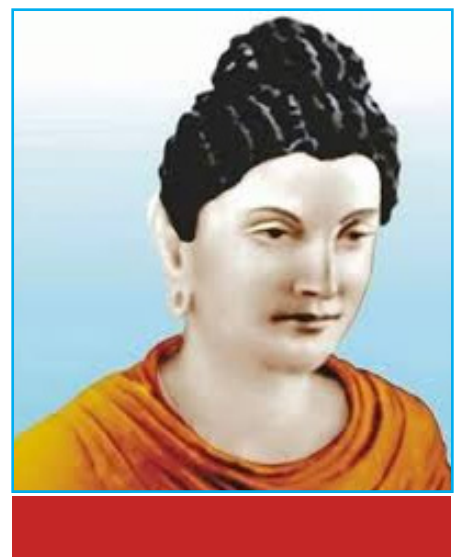

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”

<https://www.facebook.com/profile.php?id=161037521061610>

“Equality and Justice”

स्वतंत्रता, समानता, भाईचारा

ਪਟਿਆਲਾ

PATIALA

On line paper

22 ਅਕਤੂਬਰ 2025 ਬੁੱਧਵਾਰ “ਰੋਜ਼ਾਨਾ” ਦੋਥਾ ਸਾਲ

w.e.f. 15 August 2022

ਪਟਿਆਲਾ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ- ਇੰਜੀ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੁੰਬਰ | whatsapp. 91-94636-01616 | email. hardipchumber57@gmail.com | ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ- ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ

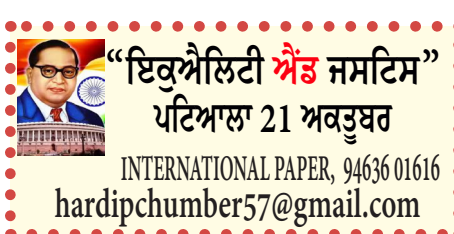

ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦ ਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ

(Google pay 91-9463601616 HARDIP SINGH STATE BANK OF INDIA ACCT NO-10566643658 . IFSC- SBIN0050773

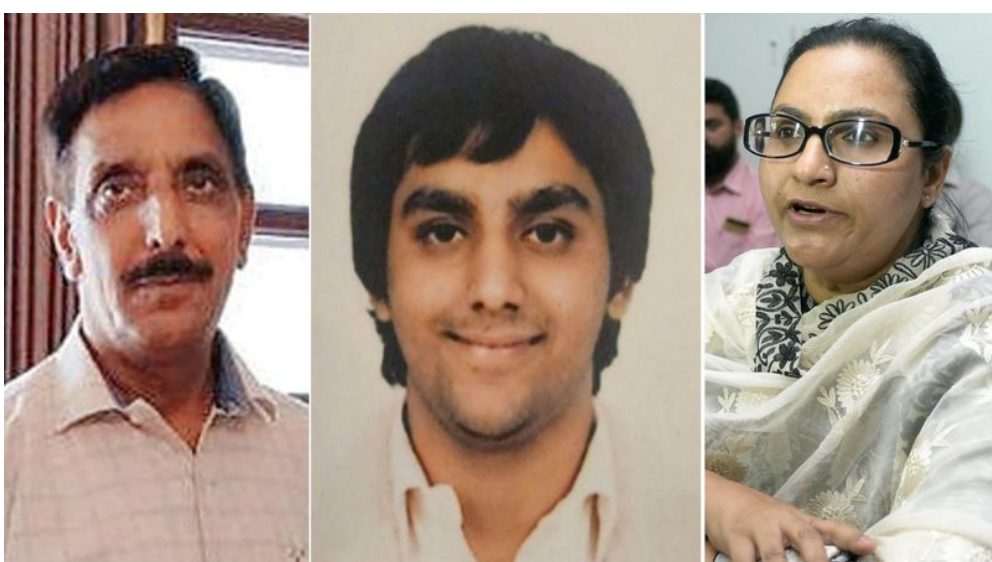

Ex DGP ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ ‘ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਪਰਚਾ ਦਰਜ

ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀਜੀਪੀ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਅਕੀਲ ਅਖਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਧੀ ਅਤੇ ਨੂੰਹ ‘ਤੇ ਵੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

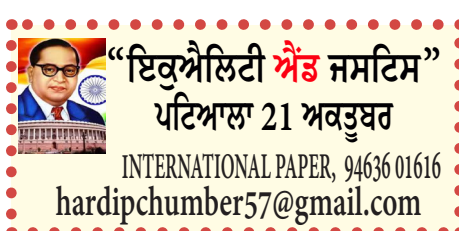

ਸਾਬਕਾ ਡੀਜੀਪੀ (ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ) ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਕੀਲ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਗੁਆਂਢੀ, ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਕੀਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਜਾਇਬ ਸਬੰਧ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ ਵੀ

103(1) ਅਤੇ 61 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਕੀਲ ਦੀ ਮੌਤ 16 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਰਾਤ ਹੋਈ। ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਉਤਰਫਲ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਕੀਲ ਦਾ 27 ਅਗਸਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਨਾਜਾਇਬ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਬੋਧ ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਉੱਤੇ ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਲਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪੀ, ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ

2025 ਦੀਆਂ ਬਿਹਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੋਧ ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਬੋਧੀ ਕਿਉਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ?

ਮੁਨਨਾਇਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ/ ਬਿਹਾਰ— ਬਿਹਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 2025 ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਲਿਤ, ਆਦਿਵਾਸੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਮੁੱਖ ਵੋਟਰ ਸਮੂਹ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਨੇਤਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ - ਜਦੋਂ ਬੋਧ ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਬੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਸਟੈਂਡ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ?

ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਮੂਲ: ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਕੌਣ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਬੋਧ ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ, ਜੋ ਕਿ ਯੂਨੈਸਕੋ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਰਾਸਤ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਬੋਧੀਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਸਥਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਨੇ ਲਗਭਗ 2,500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਦਰ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੋਧੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ BTMC ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਈ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੰਗ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਸੰਘਰਸ਼

ਸੱਤ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਬੋਧੀ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੋਧ ਗਯਾ, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਬੋਧ ਗਯਾ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ (BTMC) ਐਕਟ, 1949 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਬੋਧੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅੱਠ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ - ਚਾਰ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਬੋਧੀ - ਪਰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੰਦਰ ਇੱਕ ਬੋਧੀ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਬੋਧੀ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ

ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਮਸਜਿਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬੋਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ, ਥਾਈਲੈਂਡ, ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਧੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ BTMC ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਐਨਡੀਏ ਦੀ ਚੁੱਪੀ

ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਐਨਡੀਏ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਯੂਨਾਈਟਿਡ) ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰਕੇ ਬਿਹਾਰ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ, ਭਾਜਪਾ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਵਾਂ ਪੱਧਰਾਂ ‘ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਬੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਮੀਦਾਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਟੀ ਅਕਸਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਮੀਰ ਬੋਧੀ ਵਿਰਾਸਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ

ਸੰਭਾਵੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਮਲਾ ਟਲਿਆ ; ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਪੀ.ਜੀ. ਅਤੇ ਲਾਂਚਰ ਸਮੇਤ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੁਥਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਖੁਫੀਆ ਇਤਲਾਹ ‘ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਿਹਾਤੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਕੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਮਾਡਿਊਲ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਕੇਟ ਪ੍ਰੋਪੈਲਡ ਗ੍ਰੇਨੇਡ (ਆਰ.ਪੀ.ਜੀ.) ਸਮੇਤ ਲਾਂਚਰ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ਼ ਪੁਲਿਸ (ਡੀਜੀਪੀ) ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਅੱਜ ਦਿੱਤੀ।

ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮਹਿਕਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਮਹਿਕ ਵਾਸੀ ਵਡਾਲੀ(ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਅਤੇ ਆਦਿੱਤਿਆ ਉਰਫ਼ ਅਧੀ ਵਾਸੀ

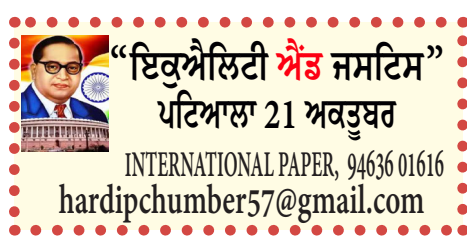
ਪਿੰਡ ਭਾਗਾ ਛੀਨਾ , ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਆਰ.ਪੀ.ਜੀ. ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ, ਜਿਸ ‘ਤੇ ਉਹ ਸਵਾਰ ਸਨ, ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡੀਜੀਪੀ ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਲਜ਼ਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਕਾਰਕੁਨ, ਜਿਸਨੇ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਡਰੋਨ ਰਾਹੀਂ ਖੋਪ ਭੇਜੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਵਿੱਕੀ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੈ, ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ “ਆਰਪੀਜੀ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ

ਦੀ ਖੋਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ‘ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪੁਲਿਸ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਸ਼ੱਕੀਆਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੋਪ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਐਸਐਸਪੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖੋਪ ਡਿਲੀਵਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਟੀਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਉਰਫ਼ ਵਿੱਕੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਾਰੰਟ ‘ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਿਹਾਤੀ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਘਰਿੰਡਾ ਵਿਖੇ ਵਿਸਫੋਟਕ ਪਦਾਰਥ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3, 4 ਅਤੇ 5 ਅਤੇ ਬੀਐਨਐਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 113 ਤਹਿਤ ਐਫਆਈਆਰ ਨੰਬਰ 331 ਮਿਤੀ 21/10/2025 ਨੂੰ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਡਵੋਕੇਟ ਰੋਹਿਤ ਹੰਸ ਬਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਵਕੀਲ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ

ਪਟਿਆਲਾ : ਲਾਹੋਰੀ ਗੇਟ ਸਥਿਤ ਗਾਂਧੀ ਨਗਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਰੋਹਿਤ ਹੰਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੂਬੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਪੰਜਾਬ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੋਹਿਤ ਹੰਸ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੀ ਇਸ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਹੰਸ ਪਰਿਵਾਰ

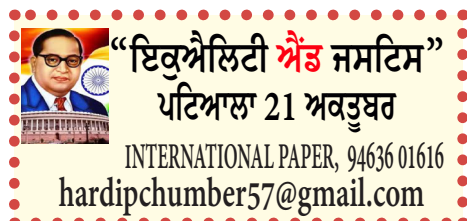
ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਧਾਈਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਰੋਹਿਤ ਹੰਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਵਰਗੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਹੰਸ, ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਵ ਨਿਯੁਕਤ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਪੰਜਾਬ ਰੋਹਿਤ ਹੰਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ 2012 ਤੋਂ ਜ਼ਿਲਾ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ

ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਉਦੋਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੇ ਬਿਨਾਂ ਧਰੋ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕੇ ਆਪਣੇ ਟਿਚੇ ਵਲ ਹਮੇਸ਼ਾ

ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੇ ਹਨ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜਿਲ ਤੱਕ ਜਰੂਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਹਨਤ ਹੀ ਉਹ ਚਾਬੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ : ਪਿੰਡ 'ਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਤਲ, 4 ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬੀਤੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 4 ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਥਾਣਾ ਲੋਪੋਕੇ ਅਧੀਨ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਬੋਪਾਰਾਏ ਖੁਰਦ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਇਕ

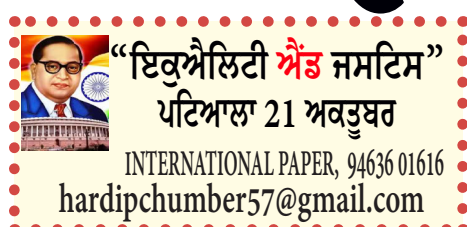
ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ 65 ਸਾਲਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਕੇਵਲ ਸੰਘ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨੇ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੀਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਰੰਜਿਸ਼ ਕਾਰਨ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਖਬਰ

ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਬੇਟੇ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਉਤੇ 11 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ।

ਬਰਾਸ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਲਾਨਾ ਇਜਲਾਸ ਤੇ ਦੀਪ ਦਾਨ ਉਤਸਵ ਗੌਰਵਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਯੋਜਿਤ

ਫਾਜ਼ਲੀ, 21 ਅਕਤੂਬਰ (ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਨੀਲੇਵਾਲ): ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਜੋਜੀਆਂ ਵਿਖੇ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸ (ਬਰਾਸ) ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸਲਾਨਾ ਇਜਲਾਸ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਦੀਪ ਦਾਨ ਉਤਸਵ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਗੌਰਵਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਲਿਤ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਅੰਬੇਡਕਰੀਦੀਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਫਾਜ਼ਲੀ ਅਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਲਾਲ ਫਾਜ਼ਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਕਾਰਕੁਨਾਂ — ਅੰਬੇਡਕਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਚੇਤਨਾ

ਕੈਪਸ਼ਨ: ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਜੋਜੀਆਂ ਵਿਖੇ ਬਰਾਸ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼। (ਤਸਵੀਰ: ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਨੀਲੇਵਾਲ)

ਮੰਚ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਕਰਨੈਲ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸਿੰਘ ਨੀਲੇਵਾਲ, ਜ਼ਬਰ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੋਧੀ ਫਰੰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਟੇਡਰਵਾਲ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਚੇਰ ਫੜੇ ਮੋਰਚਾ ਦੇ ਆਗੂ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਆਲਮਪੁਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹੰਸਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ੀਵਾਲਾ ਦੇ ਜੀਵਨਸਾਥੀ ਕਿਰਨਪਾਲ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰਮਾ ਬਾਈ ਅੰਬੇਡਕਰ ਅਵਾਰਡ ਨਾਲ ਨਵਾਜਿਆ ਗਿਆ।

ਬਰਾਸ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਇਸ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਰਿੰਕੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਨੀਲੇਵਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਬੰਟੀ ਨੰਗਲਾ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤੀ ਵਾਲਾ, ਰੇਸ਼ਨੀ ਕੌਰ ਅੜਕਵਾਸ ਅਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣਿਆ

ਗਿਆ। ਸੁਬੇਦਾਰ ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹੰਸਰਾਜ ਬਖਸ਼ੀਵਾਲਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮੰਚ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸੰਗਰਾਮੀ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸੁਨਾਮ ਦੇ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾਬੂਲਾ, ਰਘਵੀਰ ਸਿੰਘ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ, ਹਰਜਸ ਸਿੰਘ ਖਡਿਆਲ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ, ਮਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਜੀਵ ਸਿੰਘ, ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਰਪੰਚ ਤੇਜ ਕੌਰ, ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਮੈਂਬਰ, ਮਾ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਮਨਾ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਰੋਹੀ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸਫਾ 1 ਦੀ ਬਾਕੀ ਖ਼ਬਰ

ਕੁਟਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਬੇਧੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤੀ ਬੇਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਅੰਬੇਡਕਰ ਲਈ ਨਵਾਂ 'ਪਿਆਰ'

ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਗਭਗ ਹਰ ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗ, ਰੈਲੀ ਜਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪੋਸਟ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇੰਡੀਆ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਐਨਡੀਏ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ

ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ 'ਤੇ ਬੇਧੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆ ਬਲਾਕ ਦੇਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇੰਡੀਆ ਗੱਠਜੋੜ ਬੀਟੀਐਮਸੀ ਐਕਟ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ?

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਹਾਰ 2025 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੰਡੀਆ ਗੱਠਜੋੜ ਪਾਰਟੀਆਂ - ਕਾਂਗਰਸ, ਆਰਜੇਡੀ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਮੇਤ - ਆਪਣੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ, ਜਾਤੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਬੀਟੀਐਮਸੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਬੇਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ? ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਬੀਟੀਐਮਸੀ ਐਕਟ

1949 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਬੇਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਦੇਣਗੇ?

ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਕਸਰ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ - ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਵਾਲ

ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਬੇਧੀਆਂ ਲਈ, ਬੋਧ ਗਾਯਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਦਿਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਰਾਸਤ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰ ਬੀਟੀਐਮਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਨਹੀਂ ਥੋਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੀ 2025 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਸਟੈਂਡ ਲਵੇਗੀ?

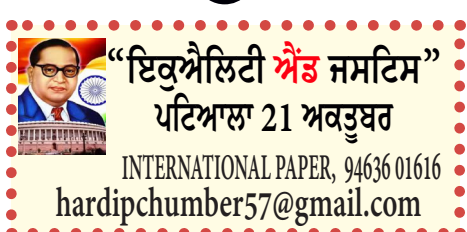
ਬਿਹਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਲਿਤ-ਬੇਧੀ-ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦੀ ਵੋਟ ਬੈਂਕ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਟਿਕਾਈ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਰੁਖ਼ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੁੱਪੀ ਹਾਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੇਧੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗੇ ਬਲਕਿ ਨਿਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ।

ਉਦੋਂ ਤੱਕ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਗੂੰਜਦਾ ਰਹੇਗਾ:

ਜੇਕਰ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੇਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਮਹਾਬੋਧੀ ਮੰਦਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਬਚੂ ਕੜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਕਰੇ? ਵਿਧਾਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ, ਵੱਢ ਦਿਓ।

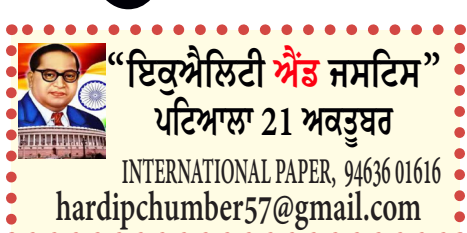
ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਕਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦੁਖਦਾਈ ਖਬਰਾਂ ਅਕਸਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਆਪ ਨਾਲ ਕਰਨ ਸਗੋਂ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਣਾਉਣ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਛਤਰਪਤੀ

ਸਭਾ ਜੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਬਚੂ ਕੜੂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਮਰਾਵਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਰ ਜਨਸ਼ਕਤੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਇਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਚੂ ਕੜੂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਛੇਤੀ ਹੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ

ਹਿੰਸਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਚੂ ਕੜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਕਰੇ? ਵਿਧਾਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ, ਵੱਢ ਦਿਓ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਪਟੜੀ ਉਤੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਬਿਆਨ ਦਾ ਵੀਡੀਓ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ

ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੇ ਹਾਸਰਸ ਅਦਾਕਾਰ ਅਸਰਾਨੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

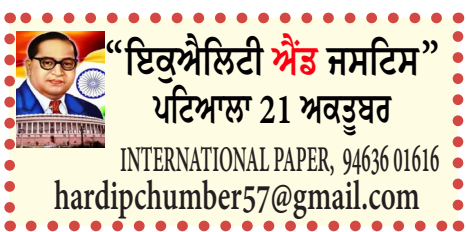

ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਦਾਕਾਰ

ਅਸਰਾਨੀ ਦਾ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ 84 ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ। ਅਸਰਾਨੀ ਵੱਲੋਂ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ੋਅਲੇ' ਵਿਚ ਨਿਭਾਇਆ 'ਜੇਲੂਰ' ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਤੇ

ਡਾਇਲਾਗ 'ਹਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੋਂ ਕੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਜੇਲੂਰ ਹੈਂ' ਅੱਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਸਰਾਨੀ ਨੇ ਬੌਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹਾਲੇ ਬਾਕੀ ਹੈ- ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

1935 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1937 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਧੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 7 ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੇ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਆਦਿ ਵੀ ਬਣਨ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਸਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। 1947 ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਉਹ ਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੁੱਝ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਲਾਭ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚਤੁਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ

ਪੁਣੇ, ਮਿਤੀ 5 ਅਗਸਤ, 1946 ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਆਗੂ
ਡਾ: ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਨਵੀਂ ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ
ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੀਂ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ
ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ
ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ | ਕਿ ਨਵੀਂ
ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਛੂਤ ਸੰਘ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ

ਮਿਲੇਗੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਅਛੂਤ
ਲੋਕ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਗੇ ਜਾਂ ਇਸ
ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ-
“ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਅਛੂਤਾਂ
ਦੇ ਨਾਮੇਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼
ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਅਣਲਿਖਤ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ
ਹੈ।”

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੁਝ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ
ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ,
ਸਾਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ ਦੇਣ ਦਾ
ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ
ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ
ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਕਿਉਂ
ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ? ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ
ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ
ਦੇ ਸੀਟਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ
ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ
ਹੁਣ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਇਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ
ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ
ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ
ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ
ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ‘ਤੇ ਕੀਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ
ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ
ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ
ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਅੰਦੋਲਨ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਡਾ.ਅੰਬੇਦਕਰ
ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਹੀ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ
ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਸ਼ਰਨ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ
ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀਵਾਨ ਬਹਾਦਰ
ਐਨ. ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ 1946 ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ ‘ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ: ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਪਿਛੇਕੜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਅਗਸਤ 1946 ਭਾਰਤੀ
ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੋੜ ਸੀ,
ਜਦੋਂ 1946 ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ
ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ
ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਗਠਨ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਣ
ਗਿਆ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਢਾਂਚੇ
ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਰਵਉੱਚ ਨੇਤਾ
ਡਾ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ 5 ਅਗਸਤ, 1946 ਨੂੰ ਇੱਕ
ਤਿੱਖਾ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਬਿਆਨ
ਕਾਂਗਰਸ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਪਹੁੰਚ ਦਾ
ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਜਵਾਬ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ
ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ।

ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ
ਦੁਆਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨੂੰ
ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਗਾੜਨਾ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ
ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗੱਠਜੋੜ ਲਈ ਇਸਦੇ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ
ਹੈ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ,
ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ‘ਤੇ
ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ।

ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਖਾਸ
ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੱਕ
ਫੈਲਦਾ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦਾ ਮੂਲ ਦੋਸ਼

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੁੱਧ
ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਤਰਕ
ਦੀ ਨੀਂਹ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ
ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਿਤ
ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ
ਇੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ
ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅਸਲ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ:

“ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਥਾਈ
ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਣਲਿਖਤ
ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।”

ਇਸ “ਅਣਲਿਖਤ ਸਮਝੌਤੇ” ਦਾ ਦੋਸ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ
ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ
ਚੱਲ ਰਹੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ,
ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਲੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਹੋਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ
ਦੇ ਉਲਟ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ।
ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ‘ਤੇ
ਧੱਕੇ ਗਏ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ
ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੱਤਾ-ਵੰਡ
ਸਮਝੌਤੇ ਕਰਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ
ਇੱਕ ਡੂੰਘਾ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਤਰ ਸੀ।

ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦਾ ਇਹ ਆਮ ਦੋਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਖਾਸ ਅਤੇ
ਮਾਪਣਯੋਗ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਹੋਰ ਆਧਾਰ
ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ: ਇੱਕ ਤੁਲਨਾਤਮਕ
ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਅਨੁਪਾਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਚਰਚਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ
ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ
ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ
ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਪੂਰੇ ਸ਼ਕਤੀ-ਵੰਡ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ
ਜਿਸ ‘ਤੇ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ
ਕਾਂਗਰਸ (ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ) ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ
ਲੀਗ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ‘ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ, ਇਹ
ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ “ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ
ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ
ਆਲੋਚਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ
ਗਏ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ
ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ
ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ:

* ਤੱਥ: ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਮੁਸਲਿਮ
ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

* ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਦਲੀਲ: ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ
ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਅੱਧੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ?

ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ
ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ਿਮਲਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ
ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਕਾਂਗਰਸ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ
ਲਈ ਦੋ ਸੀਟਾਂ ‘ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛਲੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ
ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵੰਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਚਾਨਕ ਗਲਤੀ ਦੀ
ਬਜਾਏ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ “ਅਨਿਆਂ” ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੇ
ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਤੋਂ ਮੁਕਰ ਰਹੀ
ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਰ ਵਧ ਰਹੇ
ਹਨ।

ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਸ ਸਵਾਲ
ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਲਈ ਕਿਸ ਨੂੰ
ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ: ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਜੀਵਨ
ਰਾਮ ਦੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਤੀਕਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ
ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਾ.
ਅੰਬੇਡਕਰ ਲਈ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ
ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਚੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ
ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ
ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕਸਾਰ
ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਗੋਲਮੇਜ਼
ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਅਤੇ ਪੂਨਾ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ:
ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ
ਚੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ
ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ
ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ “ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ”
ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ
ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ “ਸੱਚੀ ਯੋਗਤਾ” ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਬਿਆਨ
ਵਿੱਚ ਇਹ ਡੂੰਘਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ
ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ
ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ
ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ।

ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ:
ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਚੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ
‘ਤੇ ਥੋਪਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ
ਅਧੀਨਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਲੜਾਈ ਸੀ।

ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੀ ਇਹ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਐਲਾਨੇ
ਗਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ

ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਰਸਤੇ
ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ
ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ
ਅਕਸਰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਦੇ
ਸਪੱਸ਼ਟ ਐਲਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ
ਬਿਆਨ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਭਵਿੱਖ
ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ
ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ ਵੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ
ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੁਰੰਤ ਨਤੀਜਿਆਂ
ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੱਤੀ।

ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ
ਗਏ ਹਨ:

1. ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਘਾਟ: ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ
ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨਵੀਂ ਬਣੀ
ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ
ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ।

2. ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਅੰਤ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ
ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਤੋਂ “ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦ
ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ”। ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਕਾਂਗਰਸ “ਅਛੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਸਦੀ
ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।” ਇਹ ਨਾ
ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ
ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਨਕਾਰ ਵੀ ਸੀ।

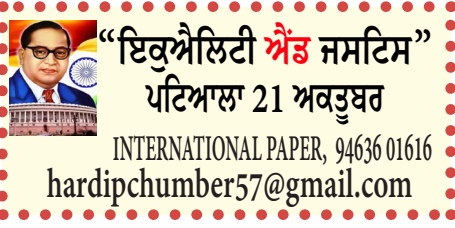
3. ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ
ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਹੁੰ
ਖਾਧੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਹਾ, “ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ
ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ
ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਲੜਾਈ
ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਵਰਗੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ
ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਇਸ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ
ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ, ਟਕਰਾਅ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ
ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ।

ਨਤੀਜਾ

ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਅਗਸਤ 1946 ਵਿੱਚ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ
ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਵਾਟਰਸ਼ੈੱਡ ਪਲ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ
ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ
ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ
ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ
ਸਿਧਾਂਤਾਂ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ
ਆਲੋਚਨਾ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੀਤੀ: ਇੱਕ “ਅਣਲਿਖਤ
ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ” ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਦੋਸ਼,
ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਘੋਰ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਸ਼ਕਤੀ-ਵੰਡ ਦੇ
ਪੂਰੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਵੈ-
ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਮੰਗ।

ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਉਸਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨੇ
ਇਸ ਮੰਗ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ
ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ
ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਐਲਾਨ
ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਏਜੰਸੀ ਦਾ
ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਭੂਮਿਕਾ
ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਨਕਾਰ ਸੀ।

ਨਕਸਲੀ ਹਾਰ ਗਏ, ਪਰ ਜਿੱਤ ਕਿਸਦੀ ਹੋਈ?

-ਹਿਮਾਂਸ਼ੁ ਕੁਮਾਰ
ਪੇਸ਼ਕਸ਼: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਅੱਜ ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਗੁਲਾਬੀ ਠੰਡੀ ਵਿੱਚ ਬਸਤਰ ਦੇ ਡੇਡੇ ਸੌਂ ਨਕਸਲੀ ਲੜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਹੁਕਮਰਾਨ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ -ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਣਗੇ। (ਲਿਖਤ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਤਮਸਮਰਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।)

ਦੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਗੂ ਵੇਨੂਗੋਪਾਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੌਂਪੀ। ਬਦਲੇ ‘ਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਫੜਨਵੀਸ ਨੇ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਖੁਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਫੜਨਵੀਸ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਫੜਨਵੀਸ ਚੋਣ ਠੱਗੀ ਰਾਹੀਂ ਫ਼ਰਜ਼ੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਮਾਲਸ਼ਿਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਈਵੀਐੱਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਦ ਬੈਲਟ ਬਾਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੋਣ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਓਥੇ ਪੁਲਿਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਕਰਫਿਊ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕੇਸ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੇ।

ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਸਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ-ਅਹਿੱਸਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ‘ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ — “ਤੁਸੀਂ ਅਹਿੰਸਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ? ਮੇਧਾ ਪਾਟਕਰ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ? ਨਰਮਦਾ ਡੈਮ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ, ਲੋਕ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।” ਮੈਂ ਵੀ ਚਿੜ੍ਹ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ “ਤੁਸੀਂ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਕੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ?” ਖੈਰ, ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਇਕੱਠੇ ਰਹੇ, ਇਕੱਠੇ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਹੋਏ।

ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਬਦਲਾਅ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵੱਡੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮੁਕਾਮ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ। ਅਕਸਰ ਅਸੀਂ ਸੋਚੇ ਹੋਏ ਸਟੀਕ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਬਦਲਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ, ਨਰਮਦਾ ਬਚਾਓ ਅੰਦੋਲਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਡੈਮ ਬਣਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਡੈਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਨਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਵਗਣ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਲਈ ਸਫਲ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਈ ਵੱਡੇ ਡੈਮ ਤੋੜ ਕੇ ਜਲ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਸਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਾਰਨ ਔਰਤਾਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ, ਦਲਿਤਾਂ-ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ‘ਤੇ ਭੂਮੀਪਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾਬੇ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਜਬੂਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਈਆਂ, ਤੇਂਦੂਪੱਤਾ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ।

ਨਕਸਲੀ ਕੌਣ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਕਿਉਂ ਚੁੱਕੇ—ਇਹ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੀ ਨਕਸਲੀ ਦੇਸ਼ਧਰੋਹੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ? ਨਹੀਂ, ਨਕਸਲੀ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵੀ ਦੇਸ਼ਧਰੋਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਉਸ ਅਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਖੋਹ ਕੇ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਨਕਸਲੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਸ਼-ਭਗਤ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅੱਸੀ ਫੀਸਦੀ ਦਲਿਤ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਗਰੀਬ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ-ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਯਾਨੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਕਾਰਨ ਗਰੀਬ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਨ ਦਲਿਤ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਲੁੱਟਖਸੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 12 ਦਲਿਤ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਚੈਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸੋਚੋ—ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਭਾਰਤ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇਪਣ, ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹਾਲਤ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਲੁੱਟਖਸੁੱਟ, ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਪਿਤਰਸੱਤਾ ਕਾਰਨ ਦਾਬਾ ਅਤੇ ਨਬਰਾਬਰ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਧਾਰਾ, ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਧਾਰਾ, ਅੰਬੇਡਕਰੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਾਬੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਹਨ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ, ਗੁੰਡੇ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਡੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜਾਬਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਹਥਿਆਰ ਹੋਣ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਥਿਆਰ ਆ ਰ ਐੱਸ ਸ ਐੱਸ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਕੋਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਹਿਣਾ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੰਗਾਲ ਦੇ 1967 ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਵਿਦਰੋਹ ਕਾਰਨ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਨਕਸਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਤੇਤਾਗਾ ਅੰਦੋਲਨ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਤਾਕਤਵਰ ਅੰਦੋਲਨ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਗੋਡਸੇ ਅਤੇ ਨਾਨਾ ਆਪਟੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਦਲਿਤ ਕਿਸਾਨ—ਕਿਸ਼ਤਾ ਗੌੜਾ ਅਤੇ ਭੂਮੱਈਆ—ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇਜ਼ਮੀਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਭਾਵ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਸੱਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਲਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਾਂਜੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਗਮੋਹਨ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1971 ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਗਵਾਈਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ “ਤੁਸੀਂ ਦਲਿਤ ਲੋਕ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਨਾ ਲੜੋ, ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਆਓ।” ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਕਸਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਰਨ ਆਦਿਵਾਸੀ ਅੰਦੋਲਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੰਮ ਨਕਸਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਦਲਿਤ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਿੱਤੀ।

1991 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ, ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤਦ ਨਕਸਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜਲ, ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 2004 ਵਿੱਚ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ, ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਜਨਸ਼ਕਤੀ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਪਰ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਜ਼ਮੀਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾ ਮੰਨਨ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ ਗਰੁੱਪ, ਜਨਸ਼ਕਤੀ (ਦਰਅਸਲ ਪਾਰਟੀ ਯੂਨਿਟੀ) ਅਤੇ ਐੱਮਸੀਸੀ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੀਪੀਆਈ(ਮਾਓਵਾਦੀ) ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ

ਸਫਾਏ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ 2005 ਵਿੱਚ ‘ਸਲਵਾ ਜੁਡੂਮ’ ਨਾਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਦਿਵਾਸੀ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 2011 ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਲਵਾ ਜੁਡੂਮ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਸਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਮੈਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ‘ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਇਸ ਕਰੂਰ ਜਬਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 2009 ਵਿੱਚ ਸਾਢੇ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਏਕੜ ਦੇ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਆਸ਼ਰਮ ‘ਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਸ ਰ ਮ ਏ ਦਾ ਰਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਜਲ, ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹਥਿਆ ਕੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ 31 ਮਾਰਚ 2026 ਤੱਕ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸਫਾਏ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਿਵਾਸੀ—ਬੱਚੇ, ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਕਸਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੜਾਕੇ—ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸ ਖ਼ੂਨਖ਼ਰਾਬੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਈ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਲੜਾਕੇ ਹੁਣ ਹਥਿਆਰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਲੜੀ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ਲੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਬਸਤਰ ਦੇ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲ “ਬਸਤਰ ਟਾਕੀਜ਼” ‘ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਿਕਾਸ ਤਿਵਾਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਰੁਪੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ: ਕੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ? ਕੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਜੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਬਸਤਰ ਵਿੱਚ ਅਡਾਨੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਹੱਥੇ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ, ਤਾਂ ਕੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਭਾਜਪਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ “ਵਿਰੋਧੀ-ਧਿਰ ਮੁਕਤ ਭਾਰਤ” ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨਕਸਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਾਲੇ ਨਿਹੱਥੇ

ਆਂਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇਵੇਗੀ?

ਬਸਤਰ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗ਼ੈਰਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜਥੇਬੰਦੀ “ਮੂਲਵਾਸੀ ਬਚਾਉ ਮੰਚ” ‘ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਨੋਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ, ਵਕੀਲਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੂੰ “ਅਰਬਨ ਨਕਸਲ” ਕਹਿ ਕੇ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਡੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ—ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਸ ਬਿਲੁਕਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਕਸਲੀ ਕਾਡਰ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਨਕਸਲ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈਏ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਿੱਤ ਕਿਸਦੀ ਹੋਈ? ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਕਹੇਗੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਪਰ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਹੀ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਕਰ ਕੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ—ਉਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਕੌਣ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਮੰਨੇਗਾ?

ਕੀ ਨਕਸਲ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਹਾਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ? ਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ? ਕੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ? ਨਹੀਂ—ਇਹ ਜਿੱਤ ਹੈ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦੀ। ਇਹ ਜਿੱਤ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਲ, ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ। ਇਹ ਜਿੱਤ ਹੈ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ; ਇਹ ਜਿੱਤ ਹੈ ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਾ ਦੀ।

ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਾਕਤਵਰ ਅੰਦੋਲਨ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਲੁੱਟ, ਜਬਰ ਅਤੇ ਦੁੱਖ-ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਧਣਗੇ।

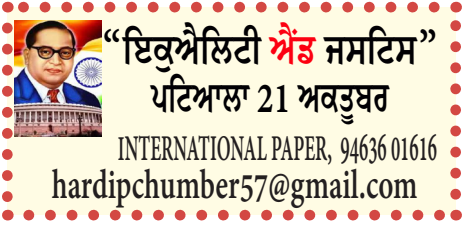
ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁੱਸਾ, ਵਿਰੋਧ, ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ — ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਲੜਨਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਦਲਿਤ, ਆਦਿਵਾਸੀ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਔਰਤਾਂ, ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ—ਇਹ ਸਭ ਲੜਨਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਿਟ ਜਾਂਗੇ।

ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਰੁਕੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁੜ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸਦਾ ਲਈ ਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਅੰਤਿਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਾਰ ਅੰਤਿਮ ਹੈ।

ਸੰਤ ਵਿਨੋਬਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜ ਬਦਲਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰਾਹ ਹਨ—ਕਾਨੂੰਨ, ਕਰੁਣਾ ਜਾਂ ਕਤਲ। ਵਿਨੋਬਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਰੁਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਗੇਗੀ ਤਾਂ ਪੀੜਤ ਕਤਲ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣ ਲਏਗਾ; ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਰੁਣਾ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਮੈਂ ਵਿਨੋਬਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੈਦਲ ਘੁੰਮ ਕੇ ਵਿਨੋਬਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੁਣਾ ਜਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ‘ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕਾਂ। (ਹਿਮਾਂਸ਼ੁ ਕੁਮਾਰ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਕਾਰਕੁਨ ਹਨ।) ਮਿਤੀ : 17 ਅਕਤੂਬਰ, 2025

CM ਮਾਨ ਦੀ ਫ਼ੇਕ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਉ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਪਰਚਾ ਦਰਜ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 21 ਅਕਤੂਬਰ 2025 : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਥਿਤ ਫੇਕ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾ ਕੇ ਵਾਇਰਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ‘ਤੇ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ

ਵੱਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਟੇਟ ਸਾਈਬਰ ਕ੍ਰਾਈਮ, ਮੋਹਾਲੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਐਫਆਈਆਰ (FIR) ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦਰਜ ਹੋਈਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ: ਕ੍ਰਾਈਮ ਪੁਲਿਸ ਨੇ BNS (ਭਾਰਤੀ ਨਿਆ ਸੰਹਿਤਾ) ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ 67 ਆਈਟੀ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼: ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵੇਰਵਾ: ਫਰਜ਼ੀ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾ ਕੇ ‘ਜਗਮਨ ਸਮਰਾ’ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਫੇਕ ਆਈਡੀ ਤੋਂ

ਵਾਇਰਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਈਪੀ ਐਡਰੈੱਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪੇਜਾਂ ‘ਤੇ ਸ਼ੇਅਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਈਬਰ ਕ੍ਰਾਈਮ ਮੋਹਾਲੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੇਕ ਆਈਡੀ ਕਿੱਥੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੌਣ ਲੋਕ ਹਨ।

ਸੇਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵੈਇਛੁਤ ਬੇਗਾਰੀ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਮਾਲਕ ਵਲੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੁਆਬਾ ਇਲਾਕੇ ਚ ਲੋਕ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਸੀਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਕੋਈ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੀਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਸੀਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਹੁਣ ਲੋਕ ਸੀਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਛੱਡਕੇ ਬੰਧੂਆ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਵੱਖ ਵੱਖ ਡੇਰਿਆਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਛੱਡਕੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉੱਥੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਬਿਨਾ

ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਕਾਫੀ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰ ਇਹ ਡੇਰਿਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਡੇਰਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਡੇਰੇ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਗਈ ਕਿ ਡੇਰੇ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਹਾਲਤ ਜੇ ਸੁਧਰੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੁਧਰੀ

ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਹਰ ਧਰਮ, ਪੰਥ ਜਾਂ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਜੇਹੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ ਅਤੇ ਬੰਧੂਆ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ। ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਬੰਧੂਆ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਹਾਂਗਾ। Harish kumar 9465023000

ਗਿਆਨਦੀਪ ਮੰਚ ਵੱਲੋਂ ਪੁਸਤਕ ‘ਤੂੰ ਰਬਾਬ ਛੇੜ’ ਲੋਕ ਅਰਪਣ

ਗਿਆਨਦੀਪ ਸਾਹਿਤ ਸਾਧਨਾ ਮੰਚ (ਰਜਿ) ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਰਾ ਦੀ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ‘ਤੂੰ ਰਬਾਬ ਛੇੜ’ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ ਜੀ ਐਸ ਆਨੰਦ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ‘ਜੀ ਆਇਆਂ’ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਆਰਫ਼ ਕਰਾਇਆ। ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅਗਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਚ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਚੰਨ ਪਟਿਆਲਵੀ ਨੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਰਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਪੇਪਰ ਵਕਤਾ ਵਜੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਡਾ ਆਸ਼ਾ ਕਿਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਰਬਾਬ ਦੇ ਸੰਕਲਪ, ਉਮੀਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ, ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਡੋਲਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ

ਵਜੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਡਾ ਸਤੀਸ਼ ਵਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਡੀ ਬੀਤੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਪਰੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੇਪਰ ‘ਤੇ ਬਹਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਖਾਰਾ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਉਸਦੇ ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਏ ਦਰਦਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਉਸਦੀ ਆਤਮ ਕਥਾ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੜੈਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕਾਕੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਵੀ ਦੀ ਤਰੰਨਮ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਤੂੰ ਰਬਾਬ ਛੇੜ’ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸਰੋਤੇ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸ ਘੋਲਦਾ ਹੈ। ਕਾਬਲ ਵਿਰਕ (ਕਰਨਾਲ) ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਦਰਦ

ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬਲਕਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਾ. ਗੌਰਵ ਵਾਲੀਆ (ਕਨੇਡਾ), ਅਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਐੱਮ. ਪੀ, ਅਤੇ ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਧੀਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਜਸਵਿੰਦਰ ਖਾਰਾ ਨੇ ਡਾ. ਸਤੀਸ਼ ਵਰਮਾ ਅਤੇ ਡਾ. ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇਵੇਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਟੇਜ ਤੇ ਖੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਬਲਬੀਰ ਜਲਾਲਾਬਾਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਚੰਨ ਪਟਿਆਲਵੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰ ਖਾਰਾ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬੇਟੀ ਅਮਨਲੋਅ ਕੌਰ, ਭਰਾ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖਾਰਾ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ

ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ, ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਬੇਖਬਰ - ਹਰਪਾਲ ਸੇਨੂੰ

ਸੰਗਰੂਰ, 20 ਅਕਤੂਬਰ (ਜਗਸੀਰ ਸਿੰਘ) - ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰਾ ਸੰਗਰੂਰ ਹਰਪਾਲ ਸੇਨੂੰ ਨੇ ਅੱਜ ਹਰੀਪੁਰਾ ਰੋਡ ਤੇ ਲੱਗੇ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਤਿਉਹਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ

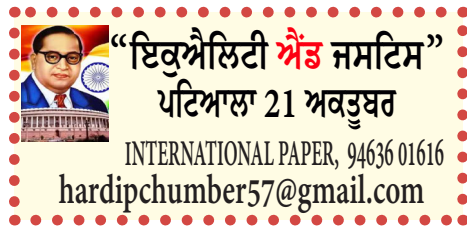

ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਕੂੜੇ ਦੇ ਡੰਪ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੇਨੂੰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੂੜੇ ਦਾ ਇਹ ਡੰਪ ਹਰੀਪੁਰਾ ਰੋਡ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹਾਈਵੇ ਰੋਡ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇੱਥੇ ਡੰਗਰ ਵੀ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ

ਕਰਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖੌਫ਼ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਗੰਦਗੀ ਕਾਰਨ ਜੀਣਾ ਮੁਹਾਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਅਫਸਰ ਆਪ ਤਾਂ ਏ.ਸੀ. ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਵੱਲ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਚਿਕਨਗੁਣੀਆ ਵਰਗੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਇਸ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਹੋਕੇ ਕੁੰਭਕਰਨੀ ਨੀਂਦ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਾਰਣ ਕੀਮਤੀ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਮਾਨਸਾ ਵਿਖੇ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਭੇਂਟ

ਮਾਨਸਾ, 21 ਅਕਤੂਬਰ :ਪੁਲਿਸ ਲਾਈਨਜ਼ ਮਾਨਸਾ ਵਿਖੇ ਅੱਜ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਐਸ.ਐਸ. ਪੀ ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਗੀਰਥ ਸਿੰਘ ਮੀਨਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਜਵਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਏ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਭਾਗੀਰਥ ਸਿੰਘ ਮੀਨਾ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਡਟ

ਕੇ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਹਾਦਰ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ

ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਿਵਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ 21 ਅਕਤੂਬਰ 1959 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲੱਦਾਖ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦ ਸਪਰਿੰਗਜ਼ ਵਿਖੇ ਚੀਨ ਦੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਘਾਤ ਲਗਾ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲਿਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ।

ਦਾਸ ਰਾਮ ਖਟਕੜ ਨਮਿੱਤ ਸਤਿਕਾਰ ਸਮਾਗਮ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ

ਬੰਗਾ (ਚਰਨਜੀਤ ਸੱਲੂ)- ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਬੰਗਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਮੁਖੀ ਰਿਟਾ. ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖਟਕੜ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਤਾ , ਲੈਕ. ਸੰਤੋਸ਼ ਖਟਕੜ ਅਤੇ ਕਮਲੇਸ਼ ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾਸ ਰਾਮ ਖਟਕੜ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਸਤਿਕਾਰ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਖਟਕੜ ਕਲਾਂ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ।ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਜੇਠ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਮੁਖੀ ਮਾ. ਜਗਦੀਸ਼ ਰਾਏਪੁਰ ਡੱਬਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਰੁੜੀਵਾਦੀ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੋਂ ਵਗੇਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਗੂ ਸੱਤਪਾਲ ਸਲੋਹ, ਲੋਕ ਮੋਰਚਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਗੂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਡੀ.ਟੀ.ਐਫ ਆਗੂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਐਂਜਲਾ ਅਤੇ ਬੂਟਾ

ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੌਤਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਿਸਟਮ , ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ , ਖ਼ਾਦ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟਖੋਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਡਾਇਟੀਸ਼ੀਅਨ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰਵੀਨ ਵਰਮਾਨੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਮਿੱਤਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਬੁਖਾਰ, ਲੂਸ ਮੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਾ ਜ਼ੁਕਾਮ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੈਰ, ਕਸਰਤ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਜੇਠ ਆਗੂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਲੋਹ, ਸੁਖਦੇਵ ਫਗਵਾੜਾ, ਸੂਬਾਈ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਫਗਵਾੜਾ ਅਤੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੁੱਲੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ

ਵੇਲਾ ਬਿਹਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਘਸੀਆਂ ਪਿੱਟੀਆਂ ਰੁੜੀਵਾਦੀ ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੱਧੂ ਚੰਗੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜਿਉਣਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਮਿੰਦਰ ਮਸਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਲਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਲੰਗੇਰੀ ਵਲੋਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸਟਾਲ ਅਤੇ ਨਿੰਦਰ ਮਾਈਦਿੱਤਾ ਵਲੋਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫ਼ਲ, ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਛਾਂਦਾਰ ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੀ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਿੰਦਰ ਮਾਈਦਿੱਤਾ, ਮੋਹਣ ਬੀਕਾ,ਮਾ. ਨਰੇਸ਼ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਬਲਜੀਤ

ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਮਵਰ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਲਵੰਤ ਸੈਦੇਕੇ, ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਸ਼ ਪਸਿਆਣਾ,ਧਰਮ ਕੰਮੇਆਣਾ, ਡਾ.ਲਕਸ਼ਮੀ ਨਰਾਇਣ ਭੀਖੀ,ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਢਿੱਲੋਂ, ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜਟਾਣਾ, ਨਵਦੀਪ ਮੁੰਡੀ, ਅਵਤਾਰਜੀਤ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੰਗਾ, ਤੇਜਿੰਦਰ ਅਨਜਾਨਾ, ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੁਸੀਲ, ਗੁਰਚਰਨ ਪੱਥਾਰਾਲੀ, ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਚਹਿਲ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਚਮਕ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ, ਅਨੀਤਾ ਅਰੋੜਾ, ਹਰੀ ਦੱਤ ਹਬੀਬ, ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬਧੌਂਡੀ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਢਿੱਲੋਂ, ਮੰਗਤ ਖਾਨ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੁੱਖ, ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ, ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਧੰਜੂ, ਕਾਜਲ ਗੋਇਲ, ਸਰਵਣ ਕੁਮਾਰ ਵਰਮਾ, ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੋਟੀਆ, ਯਸ਼ਸਵੀ, ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਐੱਸ ਐੱਨ ਚੌਧਰੀ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਓਬਰਾਏ ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੀਆਂ। ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜਖਵਾਲੀ ਨੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਏ।

ਛਤਰਪਤੀ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ: ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਧੜਕਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਸੂਰਜ

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੁਲਹਾਣੀ
9872155120

ਛਤਰਪਤੀ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (1874-1922), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮੰਤ ਰਾਜਰਿਸ਼ੀ ਸ਼ਾਹੂ ਛਤਰਪਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਕੋਲਹਾਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜੇਤ ਸਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਅਛੂਤ ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈਮਾਣ ਦੀ ਚਿੰਗਾਰੀ ਜਗਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਸੋਚ, ਜਾਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਅਟੱਲ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਜਨੂੰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਮਰ ਨਾਇਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ—ਇਹ ਸੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਅਣਥੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ, ਅਤੇ ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਉਥਾਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖਾਂਗੇ।

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ: ਇੱਕ ਅਪਮਾਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਜੇਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ

26 ਜੂਨ 1874 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਕੋਲਹਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੁਰਮੀ ਮਰਾਠਾ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ, ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਛਤਰਪਤੀ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਜਿਕ ਅਪਮਾਨ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੰਚਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨਿਆਂ ਇੱਕ ਅੱਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਵਜ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਨੇ।

ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ੁਦਰ ਸਮਝ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤਕ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਗਾਗਾ ਭੱਟ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨਵਾ ਕੇ, ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੀਸ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਦਿਵਾਇਆ। 1894 ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਕੋਲਹਾਪੁਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ 'ਤੇ ਬੈਠੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਸੀ—ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਅਛੂਤ ਵੀ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਜੀਅ ਸਕੇ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸੰਘਰਸ਼
ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ—ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਖੰਡਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਛੂਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪਾਏਦਾਨ 'ਤੇ ਧੱਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਇਸ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ

ਕੇ ਤੜਫ਼ਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦੀ ਸਖਤ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਅਵਸਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲੇ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਛੂਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਬਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੱਚਾ ਵਿਕਾਸ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੋਚ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਜਗਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਸ ਦੀ ਇੱਕ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਨੀਤੀਆਂ ਜਾਂ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਨ ਅਛੂਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਕ ਭਾਵੁਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਫ਼ਲਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਇਹ ਸਨ।

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ 1902 ਵਿੱਚ ਕੋਲਹਾਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਛੂਤ ਅਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ 50% ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਨੀਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੀਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਆਸ ਜਗਾਈ—ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਛੂਤ ਅਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਮਿਸ ਕਲਾਰਕ ਹੋਸਟਲ ਅਤੇ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਮਰਾਠਾ ਬੋਰਡਿੰਗ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੋਚ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਛੂਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲੀ, ਸਗੋਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਖ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ

ਅਛੂਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਜਗਾਈ।

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਜੇਤੀਰਾਓ ਫੁਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਸਤਿਆ ਸੇਧਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਜਾਤੀਵਾਦ, ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਜਕੜ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ। ਇਹ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਕੋਲਹਾਪੁਰ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ—ਇਹ ਸੀ ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਸਵੈਮਾਣ ਦੀ ਜਿੱਤ। ਜਦੋਂ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖੇ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿਵਾਈ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ

ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਵੈਮਾਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਲਹਿਰ ਜਗਾਈ।

ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਵਿਆਹ: ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਮਿਸਾਲ

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਅਛੂਤ ਅਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਸੁਧਾਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਛੂਤ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜਿਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸੋਚ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਛੂਤ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ: ਅਛੂਤਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਸੀ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਛੂਤਾਂ ਦਾ ਮਸੀਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਪਲੇਟਫਾਰਮ

ਗੁਰਨਿੰਦਰ ਕੌਰ,
ਪਿੰਡ - ਚੱਕ ਰੁਲਦੂ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਬਠਿੰਡਾ),
ਮੋਬਾਇਲ 94653 67705,
ਪੇਸ਼ਕਸ਼ - ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੰਘ ਵਿੱਕੀ ਕੋਟਗੁਰੂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰੌਣਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ, ਜਿੱਥੇ ਟਰੇਨਾਂ ਦੇ ਹਾਰਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਾਈ ਦੇ ਹੰਝੂ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਸੁਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਮੁਟਿਆਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਤੇ ਗੁੜਾ ਗੁਲਾਨਾਰੀ ਸੂਟ ਬੜਾ ਫੱਥਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸੋਨਹਿਰੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ — ਉਹਦਾ ਚਿਹਰਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਜਾਗਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ- ਜਿਵੇਂ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪੰਨਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਅਸਤਿਤਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁੰਮ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਟ੍ਰੇਨ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਆਮ ਡੱਬੇ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਸਿਪਾਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਓਏ ਗੁਰਨੇ, ਇੱਥੇ ਆ! ਕਾਫੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ!” ਇੱਕ ਨੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ। ਮੈਂ ਹੌਲੀ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਇਆ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਕੁੜੀ ਤੇ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ — ਗੁਲਨਾਰੀ ਸੂਟ ਵਾਲੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬਣ ਮੁਟਿਆਰ ਓਥੇ ਹੀ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਟ੍ਰੇਨ ਚੱਲ ਪਈ, ਤੇ ਪਹੀਆਂ ਦੀ ਖੜਕ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੁਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜਾਪੀ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਅਟਕ ਗਏ।

ਅਚਾਨਕ ਉਸਨੇ ਹੀ ਚੁੱਪੀ ਤੋੜੀ, ਮਾਸੂਮ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ —

“ਭਾਜੀ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ?” ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਡੱਬਾ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਹੱਸਿਆ, ਤੇ ਉਸੀ ਹਾਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਜੰਮੀ। ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਚਲ ਪਈ — ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਿਮਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਤੱਕ। ਸਮਾਂ

ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿਵੇਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆਇਆ, ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਡੂੰਘੇ ਡਰ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ — ਕੀ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ? ਉਸਨੇ ਸਾਮਾਨ ਚੁੱਕਿਆ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਹੌਲੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ — “ਕੀ ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?” ਉਸਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਕਿਹਾ —

“ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਹ ਵਾਅਦਾ, ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਨੰਬਰ 15 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਾਅਦਾ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮੋੜ ਬਣ ਗਿਆ। ਹਫ਼ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਬਣ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਰਾਜ਼ੀ ਮਿਲਾਪ, ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਤੇ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਪਲ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਬਣ ਗਏ। ਪਰ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨੇ ਮੈਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਖੜੀਆਂ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਉਸਨੇ ਨੇ ਮੇਰਾ

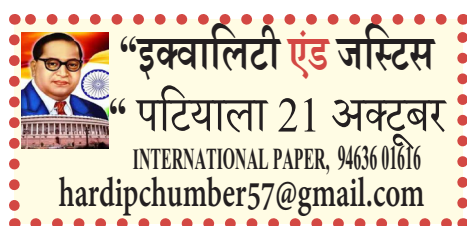
ਹੈ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲੰਬੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ “ਮੂਕ ਨਾਇਕ” ਅਖਬਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਛੂਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਸ਼ਕਤ ਅਵਾਜ਼ ਬਣਾਈ। ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਜੋਂ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਤ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀਵਾਦੀ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਦਾ ਤੇ ਸਰਲ ਵਿਆਹ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ (ਅਜਾਰੇਦਾਰੀ) ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੇ ਅਛੂਤ ਅਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁਟ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕੀਤਾ।

ਛਤਰਪਤੀ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਨੇ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਆਸ ਜਗਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰ, ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਦੀ ਸੋਚ ਸਿਰਫ਼ ਕੋਲਹਾਪੁਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜੇਤ ਬਣੀ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਜਗਮਗਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਛਤਰਪਤੀ ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਨ ਅਛੂਤ ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਧੜਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰ, ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਅਤੇ ਅੰਬੇਦਕਰ ਵਰਗੇ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ—ਇਹ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਹੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦਿਲ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਜਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

हमारी आजादी की लड़ाई बाकी है- बाबा साहब

बाबा साहेब कहते हैं

1935 के अधिनियमन लागू होने के बाद, भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस पार्टी ने 1937 में भारत के आधे राज्यों में सरकारें बनाईं और चतरवर्न के हिंदू लोगों ने 7 राज्यों के ब्राह्मण मुख्यमंत्री बनाए और मंत्री, विधायक और सांसद आदि भी बने। अब शासन, प्रशासन भारत चतरवर्न के लोगों के हाथों में था, फिर भी ये लोग खुद को अंग्रेजों का गुलाम मानते थे। 1947 में सत्ता परिवर्तन के बाद, अनुसूचित वर्ग के लोगों को लगभग वैसे ही समान अधिकार मिले जैसे कि ब्रिटिश शासन के दौरान चतरवर्न के हिंदुओं को थे। वर्तमान में अनुसूचित जाति के लोग मुख्यमंत्री, मंत्री, विधायक, सांसद बनते हैं, लेकिन वे अनुसूचित वर्ग के समाज के लोगों के समानता के अधिकारों को सुनिश्चित करवाने के लिए कुछ नहीं कर पा रहे।

हक के लिए हमारी लड़ाई जारी रहेगी

१९४६ की अनंतिम सरकार पर डॉ. अम्बेडकर का कांग्रेस-आलोचना: एक राजनीतिक विश्लेषण

पुणे, दिनांक ५ अगस्त, १९४६ अस्पृश्यों के नेता डॉ बाबासाहेब अम्बेडकर ने नई अस्थाई सरकार के बारे में

कहा कि, नई अस्थायी सरकार बनाते समय कांग्रेस ने अस्पृश्यों के साथ जिस प्रकार का व्यवहार किया है उस पर गौर करें तो पता चलेगा कि नई अस्थायी सरकार को अस्पृश्यों के फेडरेशन की मान्यता नहीं मिलेगी। अस्पृश्य इस सरकार को मानेंगे या इस सरकार के प्रति आज्ञाकारी रहेंगे ऐसी आशा कांग्रेस नहीं रख सकती।

आगे उन्होंने कहा-

“अस्थाई सरकार से अस्पृश्यों का नामोनिशान मिटाने को लेकर कांग्रेस और ब्रिटिश सरकार के बीच मानो कोई अलिखित करार हुआ है।”

पाकिस्तान की मांग हो सकती है कुछ अर्थपूर्ण हो सकती है। लेकिन सवर्ण हिंदुओं की बराबरी में मुसलमानों को प्रतिनिधित्व देने में कोई तुक नहीं। और, सभी अल्पसंख्यक जमातों

को मिला कर कुल चार जगहें दिए जाने का समर्थन भी नहीं किया जा सकता । अनुसूचितों की संख्या मुसलमान समाज की संख्या की तुलना में आधी से अधिक है। इसलिए मुसलमानों को जितनी दी गई है उससे आधी संख्या में जगहें अनुसूचितों को क्यों नहीं मिल रहीं ? पिछले साल शिमला में हुई बातचीत में अनुसूचितों को दो जगहें देने की बात कांग्रेस ने स्वीकार की थी। इस आधार पर कहा जा सकता है कि कांग्रेस ने अनुसूचितों के साथ अब अन्याय किया है। इसीलिए, कांग्रेस को उनसे राजनिष्ठा की उम्मीद नहीं रखनी चाहिए।

इन सभी अन्यायों से बढ़कर बात यह कि कांग्रेस ने श्री जगजीवन राम को अनुसूचितों के प्रतिनिधि के तौर पर चुना । कांग्रेस द्वारा अनुसूचितों पर किए गए अत्याचारों के बावजूद वे सरकार में शामिल होने के लिए तैयार हैं इससे उनकी असली योग्यता का पता चलता है।

अनुसूचितों द्वारा छेड़े गए सत्याग्रह आंदोलन के बारे में पूछे जाने पर डॉ. अम्बेडकर ने कहा, उचित अधिकार पाने के लिए हमारी लड़ाई जारी रहेगी। हम कभी शरण नहीं लेंगे। इस अवसर पर शेड्यूल्ड कास्टस् फेडरेशन के अध्यक्ष दिवाणबहादुर एन. शिवराज का भी भाषण हुआ।

पृष्ठभूमि और संदर्भ

अगस्त १९४६ का समय भारतीय इतिहास में एक महत्वपूर्ण मोड़ था, जब १९४६ के कैबिनेट मिशन योजना के परिणामस्वरूप सत्ता हस्तांतरण की प्रक्रिया को सुगम बनाने के लिए एक अनंतिम सरकार का गठन एक रणनीतिक आवश्यकता बन गया। इसी निर्णायक संवैधानिक और राजनीतिक ढांचे के भीतर, अनुसूचित जाति महासंघ (शेड्यूल्ड कास्टस् फेडरेशन) के सर्वोच्च नेता, डॉ. बाबासाहेब अम्बेडकर ने ५ अगस्त, १९४६ को एक तीक्ष्ण और आलोचनात्मक वक्तव्य जारी किया। यह वक्तव्य कांग्रेस द्वारा सरकार गठन में अपनाए गए दृष्टिकोण पर एक तत्काल और सशक्त प्रतिक्रिया थी, जिसने अनुसूचित जातियों के राजनीतिक भविष्य से जुड़े गंभीर प्रश्न खड़े कर दिए।

इस विश्लेषण का केंद्रीय उद्देश्य डॉ. अम्बेडकर द्वारा कांग्रेस पार्टी के कार्यों की निंदा का सूक्ष्मता से विखंडन करना और अनुसूचित जातियों के राजनीतिक संरक्षण के लिए इसके गहरे निहितार्थों को स्पष्ट करना है। यह वक्तव्य केवल एक राजनीतिक असहमति नहीं, बल्कि विश्वासघात, अन्याय और प्रतिनिधित्व के सिद्धांतों पर आधारित एक मौलिक चुनौती थी।

यह विश्लेषण डॉ. अम्बेडकर द्वारा लगाए गए विशिष्ट आरोपों की पड़ताल करेगा, जो विश्वासघात के आरोप से शुरू होकर प्रतिनिधित्व के संख्यात्मक और गुणात्मक पहलुओं तक जाते हैं।

कांग्रेस पर विश्वासघात का मूल आरोप

डॉ. अम्बेडकर की आलोचना का आधार कांग्रेस पर लगाया गया विश्वासघात का गंभीर आरोप था। यह उनके पूरे तर्क की नींव थी, जो अनुसूचित जातियों को नगठित राजनीतिक ढांचे से जानबूझकर बाहर रखने के इर्द-गिर्द केंद्रित थी। उन्होंने इसे केवल एक राजनीतिक चूक नहीं, बल्कि एक पूर्व-नियोजित रणनीति के रूप में प्रस्तुत किया, जो कांग्रेस के वास्तविक चरित्र को उजागर करती थी।

उन्होंने अपने आरोप को स्पष्ट करते हुए कहा कि ऐसा प्रतीत होता है मानो:

“अस्थाई सरकार से अस्पृश्यों का नामोनिशान मिटाने को लेकर कांग्रेस और ब्रिटिश सरकार के बीच मानो कोई अलिखित करार हुआ है।”

इस “अलिखित करार” का आरोप लगाना राजनीतिक रूप से अत्यंत महत्वपूर्ण था। यह डॉ. अम्बेडकर के उस वृहत्तर और दीर्घकालिक राजनीतिक तर्क को पुष्ट करता था कि कांग्रेस, सभी भारतीयों के एकमात्र प्रतिनिधि होने के अपने दावों के विपरीत, मूलतः एक सवर्ण हिंदू हितों की पार्टी थी। यह आरोप इस विशिष्ट विश्वासघात को कांग्रेस की उस प्रवृत्ति के प्रमाण के रूप में प्रस्तुत करता था, जिसके तहत वह अनुसूचित जातियों जैसे हाशिए पर स्थित समुदायों के हितों की बलि देकर प्रमुख समुदायों के साथ सत्ता-साझेदारी के समझौते करती थी। यह शब्द एक गहरे अविश्वास और इस भावना को व्यक्त करता है कि कांग्रेस की कथनी और करनी में एक मूलभूत अंतर था।

विश्वासघात का यह सामान्य आरोप आगे चलकर प्रतिनिधित्व के विशिष्ट और मापने योग्य अन्यायों के विश्लेषण का आधार बनता है।

प्रतिनिधित्व का अन्याय: एक तुलनात्मक विश्लेषण

अल्पसंख्यक अधिकारों की किसी भी चर्चा में आनुपातिक प्रतिनिधित्व एक आधारशिला है। इस खंड में, डॉ. अम्बेडकर ने सरकारी पदों के आवंटन में संख्यात्मक अन्याय को उजागर

करने के लिए एक बहुस्तरीय तर्क प्रस्तुत किया। उनकी आलोचना केवल अनुसूचित जातियों के हिस्से तक सीमित नहीं थी, बल्कि यह सत्ता-साझेदारी के उस पूरे फॉर्मूले को चुनौती देती थी जिस पर अनंतिम सरकार आधारित थी। उन्होंने सबसे पहले कांग्रेस (सवर्ण हिंदुओं के प्रतिनिधि के रूप में) और मुस्लिम लीग के बीच समानता के सिद्धांत पर ही सवाल उठाया, यह तर्क देते हुए कि “सवर्ण हिंदुओं की बराबरी में मुसलमानों को प्रतिनिधित्व देने में कोई तुक नहीं।” इस foundational critique के बाद, उन्होंने अनुसूचित जातियों के साथ हुए अन्याय को और स्पष्ट किया।

डॉ. अम्बेडकर ने मुस्लिम समुदाय और अनुसूचित जातियों को मिले प्रतिनिधित्व का एक तुलनात्मक विश्लेषण प्रस्तुत किया:

* तथ्य: अनुसूचितों की जनसंख्या मुस्लिम समुदाय की जनसंख्या की तुलना में आधी से अधिक है।

* तुलनात्मक तर्क: मुसलमानों को जितनी सीटें दी गई हैं, उसकी तुलना में अनुसूचितों को आधी सीटें क्यों नहीं मिल रही हैं?

इस तर्क को और बल देने के लिए उन्होंने पिछले वर्ष के शिमला सम्मेलन का उल्लेख किया। उन्होंने दावा किया कि उस सम्मेलन में कांग्रेस ने अनुसूचित जातियों के लिए दो सीटों पर सहमति व्यक्त की थी। इस पिछले समझौते का संदर्भ देकर, उन्होंने वर्तमान आवंटन को एक आकस्मिक त्रुटि के बजाय एक सचेत “अन्याय” के रूप में स्थापित किया। यह दर्शाता था कि कांग्रेस अपने ही पूर्व के वादे से मुकर रही थी, जो उसके इरादों पर और गहरा संदेह पैदा करता था।

प्रतिनिधित्व की संख्या का यह मुद्दा स्वाभाविक रूप से इस प्रश्न की ओर ले जाता है कि समुदाय का प्रतिनिधित्व करने के लिए किसे चुना जा रहा था।

प्रामाणिक प्रतिनिधित्व का प्रश्न: श्री जगजीवन राम का नामांकन

राजनीतिक वार्ताओं में प्रतीकात्मकता (tokenism) और प्रामाणिक प्रतिनिधित्व के बीच एक महत्वपूर्ण अंतर होता है। डॉ. अम्बेडकर के लिए, सबसे बड़ा अन्याय यह था कि अनुसूचित जातियों का प्रतिनिधि चुनने का अधिकार कांग्रेस ने स्वयं ले लिया था। यह समुदाय के आत्म-निर्णय के अधिकार का सीधा उल्लंघन था। यह उनके उस सुसंगत राजनीतिक सिद्धांत का प्रकटीकरण था जिसके लिए वे गोलमेज सम्मेलनों और पूना पैक्ट के समय से ही संघर्षरत थे: कि किसी भी अल्पसंख्यक समुदाय को अपने सच्चे प्रतिनिधि स्वयं चुनने का अधिकार होना चाहिए।

डॉ. अम्बेडकर ने श्री जगजीवन राम की नियुक्ति की तीखी आलोचना की। उन्होंने तर्क दिया कि कांग्रेस द्वारा अनुसूचित जातियों पर किए गए “अत्याचारों” के बावजूद सरकार में शामिल होने की उनकी इच्छा ही उनकी “असली योग्यता” को उजागर करती है। इस कथन में यह गहरा आरोप निहित था कि श्री राम अनुसूचित जातियों के हितों का नहीं, बल्कि कांग्रेस के हितों का प्रतिनिधित्व कर रहे थे। उन्हें एक ऐसे व्यक्ति के रूप में चित्रित किया गया जो अपने समुदाय के स्वाभिमान और अधिकारों के बजाय एक प्रमुख राजनीतिक दल की इच्छाओं के प्रति निष्ठावान था।

इस आलोचना के केंद्र में एक मौलिक सिद्धांत था: किसी भी समुदाय को अपने प्रतिनिधि स्वयं चुनने का अधिकार होना चाहिए, न कि किसी प्रभावशाली राजनीतिक दल द्वारा उन पर कोई प्रतिनिधि थोपा जाना चाहिए। यह प्रामाणिक प्रतिनिधित्व और राजनीतिक अधीनता के बीच की लड़ाई थी।

प्रतिनिधित्व पर यह तीखी आलोचना सीधे तौर पर घोषित राजनीतिक परिणामों और अनुसूचित जाति महासंघ द्वारा

अपनाए जाने वाले भविष्य के मार्ग से जुड़ती है।

राजनीतिक परिणाम और भविष्य की दिशा

राजनीतिक आलोचनाएं अक्सर भविष्य के इरादों की स्पष्ट घोषणाओं में समाप्त होती हैं। डॉ. अम्बेडकर का वक्तव्य केवल शिकायतों का एक संग्रह नहीं था, बल्कि यह भविष्य की राजनीतिक दिशा और कार्यवाई का एक स्पष्ट खाका भी था। उन्होंने उन तात्कालिक परिणामों को रेखांकित किया जो कांग्रेस के कार्यों के परिणामस्वरूप होंगे।

इन राजनीतिक परिणामों को निम्नलिखित बिंदुओं में स्पष्ट किया गया है:

1. मान्यता का अभाव: डॉ. अम्बेडकर ने स्पष्ट रूप से घोषणा की कि अनुसूचित जाति महासंघ नगठित अनंतिम सरकार को कोई मान्यता नहीं देगा। यह सरकार की वैधता को समुदाय की ओर से एक सीधी चुनौती थी।

2. राज निष्ठा का अंत: उन्होंने निष्ठा की किसी भी अपेक्षा को स्पष्ट रूप से खारिज कर दिया। उन्होंने चेतावनी दी कि कांग्रेस को अनुसूचित जातियों से “राजनिष्ठा की उम्मीद नहीं रखनी चाहिए”। इससे भी आगे बढ़कर, उन्होंने कहा कि कांग्रेस यह आशा नहीं रख सकती कि “अस्पृश्य इस सरकार को मानेंगे या इस सरकार के प्रति आज्ञाकारी रहेंगे।” यह न केवल राजनीतिक निष्ठा की वापसी थी, बल्कि सरकार के अधिकार को मानने से भी एक स्पष्ट इनकार था।

3. संघर्ष की निरंतरता: उन्होंने अपने संकल्प को दृढ़ता से व्यक्त किया और संघर्ष जारी रखने का प्रण लिया। उन्होंने सीधे शब्दों में कहा, “उचित अधिकार पाने के लिए हमारी लड़ाई जारी रहेगी। हम कभी शरण नहीं लेंगे।” उन्होंने यह भी संकेत दिया कि यह लड़ाई सत्याग्रह जैसे आंदोलनों के माध्यम से जारी रहेगी, जो एक सक्रिय और निरंतर प्रतिरोध का प्रतीक था।

यह घोषणापत्र अनुसूचित जातियों के राजनीतिक भविष्य के लिए एक नई, संघर्षपूर्ण और स्वायत्त दिशा निर्धारित करता था।

निष्कर्ष

संक्षेप में, अगस्त १९४६ में डॉ. अम्बेडकर का वक्तव्य अनुसूचित जाति महासंघ और कांग्रेस पार्टी के बीच संबंधों को परिभाषित करने वाला एक ऐतिहासिक क्षण था। यह केवल एक अस्थायी सरकार में सीटों के आवंटन पर एक प्रतिक्रिया नहीं थी, बल्कि यह भारतीय राजनीति के मूल सिद्धांतों पर एक शक्तिशाली टिप्पणी थी। उन्होंने अपनी आलोचना को तीन प्रमुख स्तंभों पर खड़ा किया: एक “अलिखित करार” के माध्यम से जानबूझकर बहिष्करण का आरोप, सत्ता-साझेदारी के पूरे फॉर्मूले को चुनौती देते हुए प्रतिनिधित्व में घोर संख्यात्मक अन्याय, और प्रामाणिक राजनीतिक आत्म-निर्णय की मांग।

श्री जगजीवन राम की नियुक्ति पर उनकी आलोचना ने इस मांग को रेखांकित किया कि किसी भी समुदाय का प्रतिनिधित्व केवल उसी समुदाय द्वारा चुने गए व्यक्ति द्वारा ही किया जा सकता है। अंततः, डॉ. अम्बेडकर की घोषणा केवल एक विरोध नहीं थी; यह राजनीतिक एजेंसी का एक दृढ़ संकल्प था और नए भारत के ढांचे में अधीनस्थ भूमिका स्वीकार करने से एक स्पष्ट इनकार था।

इंजी हरदीप सिंह चुंबर

ਪੁਣੇ ਦੇ ਸ਼ਨਿਵਾਰਵਾੜਾ ਮੇਂ ਨਮਾਜ਼ ਕੇ ਬਾਦ BJP MP ਮੇਧਾ ਕੁਲਕਰਣੀ ਨੇ ਕੀਯਾ ‘ਗੌਮਤ੍ਰ ਸ਼ੁਫ਼ਿਕਰਣ’: ਵਿਪਕਸ਼ ਨੇ ਬਤਾਯਾ ਵੋਟਬੈਂਕ ਕੌ ਸਾਜਿਸ਼!

ਕੁਲਕਰਣੀ ਨੇ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਏਕ ‘ਅਵੈਧ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਰਚਨਾ’ ਕਾ ਭੀ ਜਿਕਰ ਕੀਯਾ, ਜਿਸੇ ਵੇ ਦਰਗਾਹ ਬਤਾ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀ, “ਅਗਰ ਲੋਗ ਵਹਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜਨਾ ਚਾਹਤੇ ਹੈਂ, ਤੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕੋ ਮਸਜਿਦਾਂ ਮੇਂ ਆਰਤੀ ਕਰਨੇ ਯਾ ਤਾਜਮਹਲ ਮੇਂ ਭੀ ਅਨੁਮਤਿ ਮਿਲਨੀ ਚਾਹਿਏ।”

“ਫ਼ਕਵਾਲੀਟੀ ਏਂਡ ਜਸਟਿਸ”
“ਪਟਿਆਲਾ 21 ਅਕਟੂਬਰ”
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਪੁਣੇ- ਪੁਣੇ ਕੇ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ਮੇਂ ਮੁਸਲਿਮ ਮਹਿਲਾਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨੇ ਕੇ ਵਾਧਰਲ ਵੀਡੀਓ ਕੇ ਬਾਦ BJP ਸਾਂਸਦ ਮੇਧਾ ਕੁਲਕਰਣੀ ਨੇ ‘ਸ਼ੁਫ਼ਿਕਰਣ’ ਸਮਾਰੋਹ ਕਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਯਾ ਜਿਸਨੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਮੇਂ ਆਕਰੋਸ਼ ਕੀ ਲਹਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਕੋ ਇਸਲਾਮੋਫੋਬਿਯਾ ਫੈਲਾਨੇ ਕੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਕੇ ਰੂਪ ਮੇਂ ਦੇਖਾ ਜਾ ਰਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰੋਹਰ ਕੀ ਰਖ਼ਾ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਯਿਕ ਧੁਵੀਕਰਣ ਕੋ ਬਢਾਵਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਕਤੂਬ ਮੀਡਿਆ ਕੀ ਖਬਰ ਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਰਵਿਵਾਰ ਕੋ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੰਘਟਨਾ ਔਰ ਅਨਯ ਹਿੰਦੂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਇਸ ਮਾਰਚ ਮੇਂ ਕੁਲਕਰਣੀ ਔਰ ਅਨਕੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਸਮਾਰਕ ਮੇਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗੌਮਤ੍ਰ (ਗਾਧ ਕਾ ਮੂਤ੍ਰ) ਔਰ ਸ਼ਿਵ ਵੰਦਨਾ ਕੇ ਮਾਧਯਮ ਸੇ ‘ਸ਼ੁਫ਼ਿਕਰਣ’ ਰਸਮ ਕੀ। ਇਸਸੇ ਪਹਲੇ, ਕੁਲਕਰਣੀ ਨੇ X (ਪੂਰਵ ਟਵਿਟਰ) ਪਰ ਪੋਸਟ ਕੀਯਾ ਥਾ: “ਹਮ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ਮੇਂ ਨਮਾਜ਼ ਕੀ ਅਨੁਮਤਿ ਨਹੀਂ ਦੇਂਗੇ। ਹਿੰਦੂ ਸਮੁਦਾਯ ਜਾਗ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਚਲੋ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ।”

ਕੁਲਕਰਣੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕਾਰਯੋਂ ਕਾ ਬਚਾਵ ਕਰਤੇ ਹੁਏ ਕਹਾ, “ਹਮਨੇ ਵਹਾਂ ਸ਼ਿਵ ਵੰਦਨਾ ਕੀ ਔਰ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਹੋਨੇ ਵਾਲੀ

ਜਗਹ ਕੋ ਸ਼ੁਫ਼ ਕੀਯਾ। ਯਹ ਪੁਣੇ ਕੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਫ਼ਾਵ ਕੋ ਬਿਗਾੜਨੇ ਸੇ ਰੋਕਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਵਿਰੋਧ ਥਾ। ਸਕਲ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀ ਮਾਂਗ ਕੀ ਹੈ।” ਇੰਡਿਯਨ ਏਕਸਪ੍ਰੇਸ ਕੀ ਏਕ ਰਿਪੋਰਟ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਬ ਅਨਸੇ ਪੁੱਛਾ ਗਯਾ ਕਿ ਕਥਾ ਸਾਇਟ ‘ਅਸ਼ੁਫ਼’ ਹੋ ਗਈ ਥੀ, ਤੋ ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਕਹਾ, “ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ASI ਦੁਆਰਾ ਸੰਰਕਸ਼ਿਤ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਸਮਾਰਕ ਹੈ, ਓਤ੍ਰਪਤਿ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਹਿੰਦਵੀ ਸਵਰਾਜ ਕਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਮਸਜਿਦ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲਾ ਜਾ ਸਕਤਾ। ਹਮ ਯਹਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਕੀ ਅਨੁਮਤਿ ਨਹੀਂ ਦੇਂਗੇ।”

ਕੁਲਕਰਣੀ ਨੇ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਏਕ ‘ਅਵੈਧ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਰਚਨਾ’ ਕਾ ਭੀ ਜਿਕਰ ਕੀਯਾ, ਜਿਸੇ ਵੇ ਦਰਗਾਹ ਬਤਾ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀ, “ਅਗਰ ਲੋਗ ਵਹਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜਨਾ ਚਾਹਤੇ ਹੈਂ, ਤੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕੋ ਮਸਜਿਦਾਂ ਮੇਂ ਆਰਤੀ ਕਰਨੇ ਯਾ ਤਾਜਮਹਲ ਮੇਂ ਭੀ ਅਨੁਮਤਿ ਮਿਲਨੀ ਚਾਹਿਏ।”

ਇਸ ਘਟਨਾ ਪਰ ਵਿਪਕਸ਼ੀ ਦਲੋਂ ਨੇ ਕੜੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀ ਹੈ। NDA ਕੀ ਸਹਯੋਗੀ NCP, ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਔਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (AAP) ਨੇ BJP ਪਰ ਆਗਾਮੀ ਪੁਣੇ ਨਿਕਾਯ ਚੁਨਾਵੋਂ ਸੇ ਪਹਲੇ ਵੋਟਰੋਂ ਕੋ ਧੁਵੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨੇ ਕਾ ਆਰੋਪ ਲਗਾਯਾ ਹੈ।

ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਪ੍ਰਵਕਤਾ ਸਚਿਨ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਕੁਲਕਰਣੀ ਕੀ ਟਿੱਪਣਿਯੋਂ ਕੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਤੇ ਹੁਏ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਯਾਦ ਦਿਲਾਯਾ: “ਕੁਝ ਮੁਸਲਿਮ ਮਹਿਲਾਆਂ ਨੇ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜੀ, ਜਿਸਕੇ ਬਾਦ BJP ਸਦਸਯੋਂ ਨੇ ਗੌਮਤ੍ਰ ਸੇ ਜਗਹ ਕੋ ‘ਸ਼ੁਫ਼’ ਕੀਯਾ। ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਯਾਦ ਰਖਨਾ ਚਾਹਿਏ ਕਿ ਮਸਤਾਨੀ ਭੀ ਵਹਾਂ ਰਹ ਚੁਕੀ ਥੀ। ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਇੰਡਿਯਨ ਏਕਸਪ੍ਰੇਸ ਸੇ ਬਾਤਚੀਤ ਮੇਂ ਕਹਾ, “ਪੇਸ਼ਾਵਾਓਂ ਨੇ ਖੁਦ ਹਿੰਦਵੀ ਸਵਰਾਜ ਕਾ ਝੰਡਾ ਯੂਨਿਯਨ ਜੈਕ ਸੇ ਬਦਲ ਦਿਯਾ—ਕਥਾ ਕੁਲਕਰਣੀ ਕੋ ਯਹ ਪਤਾ ਭੀ ਹੈ?”

ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਪਾਸ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਪਰ ਕੁਲਕਰਣੀ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਤੇ ਹੁਏ ਕਹਾ, “ਵਹ ਦਰਗਾਹ ਪੇਸ਼ਾਵਾ ਕਾਲ ਸੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਵਹ

ਅਸਕੇ ਊਪਰ ਸੇ ਗੁਜਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਕੇ ਸਾਥ ਕਥਾ ਕਰੇਗੀ, ਜੋ ਅਨਕੀ ਨਾਕ ਕੋ ਭੀ ‘ਸ਼ੁਫ਼’ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ?”

ਪੁਣੇ ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਅਧਯਕਸ਼ ਅਰਵਿੰਦ ਸ਼ਿੰਦੇ ਨੇ ਇਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਾਲ ਬਤਾਯਾ: “ਨਿਕਾਯ ਚੁਨਾਵੋਂ ਸੇ ਪਹਲੇ ਯਹ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਰੋਂ ਕੋ ਧੁਵੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। BJP ਹਰ ਚੁਨਾਵ ਸੇ ਪਹਲੇ ਏਸੀ ਹਰਕੱਤੇ ਕਰਤੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਯਾਏਂ ਉਕਸਾਈ ਜਾ ਸਕੇਂ ਔਰ ਵੋਟ ਏਕਤ੍ਰਿਤ ਹੋਂ।” ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਜੋੜਾ ਕਿ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਵਾੜਾ ਕੇ ਪਾਸ ਵਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਕਾ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਵੈਧਤਾ ਹੈ: “ਯਹ ਪੇਸ਼ਾਵਾ ਕਾਲ ਸੇ ਹੈ, ਔਰ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਸਰਵੇਕਸ਼ਣ ਆਫ਼ ਇੰਡਿਯਾ ਨੇ ਇਸੇ ਅਨੁਮਤਿ ਦੀ ਹੈ।”

NCP ਕੀ ਕਾਰਯਕਾਰੀ ਅਧਯਕਸ਼ ਰੂਪਾਲੀ ਸ਼ੋਮਬਾਰੇ ਨੇ ਕੁਲਕਰਣੀ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀ ਮਾਂਗ ਕੀ: “ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮੋਂ ਕੇ ਭੀਚ ਫੂਟ ਡਾਲਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੇ ਲਿਏ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਦਰਜ ਹੋਨੀ ਚਾਹਿਏ, ਖਾਸਕਰ ਦੀਪਾਵਲੀ ਕੇ ਦੌਰਾਨ। ਉਨ੍ਹੋਂ ਏਸੀ ਵਿਭਾਜਨਕਾਰੀ ਗਤਿਵਿਧਿਯੋਂ ਸੇ ਰੋਕਾ ਜਾਏ।”

AAP ਪ੍ਰਵਕਤਾ ਮੁਕੁੰਦ ਕ੍ਰਿਦਾਤ ਨੇ ਭੀ ਇਸੇ ‘ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਰੋਂ ਕੋ ਧੁਵੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨੇ ਕੀ ਜਾਨਬੂਝਕਰ ਕੀ ਗਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼’ ਬਤਾਯਾ ਔਰ ਕਹਾ ਕਿ ਯਹ ‘ਤਯੋਹਾਰ ਕੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਫ਼ਾਵ ਕੋ ਬਿਗਾੜਨੇ ਕਾ ਪ੍ਰਯਾਸ’ ਹੈ।

ਦਿਵਾਲੀ ਕੇ ਬਾਦ ਬਿਗੜੀ ਹਰਿਆਣਾ-ਪੰਜਾਬ ਕੀ ‘ਹਵਾ’

ਹਰਿਆਣਾ ਕੇ ਕਈ ਹਿਸ਼ਸੋਂ ਮੇਂ ਵਾਧੂ ਗੁਣਵਤਾ ‘ਬੇਹਦ ਖਰਾਬ’ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੇਂ ਦਰਜ ਕੀ ਗਈ, ਜਬਕਿ ਪੜੋਸੀ ਰਾਜਯ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਕੁਝ ਹਿਸ਼ਸੋਂ ਮੇਂ ਯਹ ‘ਖਰਾਬ’ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੇਂ ਰਹੀ। ਕੇਂਦ੍ਰੀਯ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਬੋਰਡ (ਸੀਪੀਸੀਬੀ) ਕੇ ਆਂਕੜੋਂ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰਿਆਣਾ ਕੇ ਬਹਾਦੁਰਗੜ ਮੇਂ...

“ਫ਼ਕਵਾਲੀਟੀ ਏਂਡ ਜਸਟਿਸ”
“ਪਟਿਆਲਾ 21 ਅਕਟੂਬਰ”
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਹਰਿਆਣਾ ਕੇ ਕਈ ਹਿਸ਼ਸੋਂ ਮੇਂ ਵਾਧੂ ਗੁਣਵਤਾ ‘ਬੇਹਦ ਖਰਾਬ’ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੇਂ ਦਰਜ ਕੀ ਗਈ, ਜਬਕਿ ਪੜੋਸੀ ਰਾਜਯ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਕੁਝ ਹਿਸ਼ਸੋਂ ਮੇਂ ਯਹ ‘ਖਰਾਬ’ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੇਂ ਰਹੀ। ਕੇਂਦ੍ਰੀਯ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਬੋਰਡ (ਸੀਪੀਸੀਬੀ) ਕੇ ਆਂਕੜੋਂ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰਿਆਣਾ ਕੇ ਬਹਾਦੁਰਗੜ ਮੇਂ ਸੁਬਹ ਆਠ ਬਜੇ ਵਾਧੂ ਗੁਣਵਤਾ ਸੂਚਕਾਂਕ (ਏਕਯੂਆਈ) 358 ਦਰਜ ਕੀਯਾ

ਗਯਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੇਂ ਆਤਾ ਹੈ। ਸੁਬਹ ਆਠ ਬਜੇ, ਜੀਂਦ ਮੇਂ ਏਕਯੂਆਈ 350 ਦਰਜ ਕੀਯਾ ਗਯਾ। ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਸੇਕਟਰ 51 ਔਰ ਵਿਕਾਸ ਸਦਨ ਮੇਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਟੇਸ਼ਨੋਂ ਨੇ ਕ੍ਰਮਸ਼: 348 ਔਰ 325

ਏਕਯੂਆਈ ਦਰਜ ਕੀਯਾ। ਰੋਹਤਕ ਮੇਂ ਏਕਯੂਆਈ 343, ਭਿਵਾਨੀ ਮੇਂ 307, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਮੇਂ 249, ਕੈਥਲ ਮੇਂ 290, ਸੋਨੀਪਤ ਮੇਂ 255, ਕਰਨਾਲ ਮੇਂ 225, ਕੁਰੁਸ਼ੇਤ੍ਰ ਮੇਂ 234, ਪਾਨੀਪਤ ਮੇਂ 231 ਔਰ ਸਿਰਸਾ ਮੇਂ 296

ਰਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਸੁਬਹ ਆਠ ਬਜੇ ਅਮ੍ਰਤਸਰ ਮੇਂ ਏਕਯੂਆਈ 212, ਜਾਲੰਧਰ ਮੇਂ 242 ਜਬਕਿ ਲੁਧਿਆਨਾ ਮੇਂ 268 ਦਰਜ ਕੀਯਾ ਗਯਾ। ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਸੇ 50 ਕੇ ਭੀਚ ਏਕਯੂਆਈ ‘ਅਚਛਾ’, 51 ਸੇ 100 ਕੇ ਭੀਚ ‘ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ’, 101 ਸੇ 200 ਕੇ ਭੀਚ ‘ਮਧਯਮ’, 201 ਸੇ 300 ਕੇ ਭੀਚ ‘ਖਰਾਬ’, 301 ਸੇ 400 ਕੇ ਭੀਚ ‘ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ’, 401 ਸੇ 450 ਕੇ ‘ਗੰਭੀਰ’ ਔਰ 450 ਸੇ ਅਧਿਕ ‘ਬੇਹਦ ਗੰਭੀਰ’ ਮਾਨਾ ਜਾਤਾ ਹੈ।

ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਜ਼ਾ ਕੇ ‘ਟਾਂਗ ਤੋੜ’ ਬਯਾਨ ਪਰ ਬਵਾਲ, ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਔਰ ਸੰਗਠਨੋਂ ਨੇ ਜਤਾਯਾ ਰੋਸ਼, ਮਧਯ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੀ ਸਿਯਾਸਤ ਮੇਂ ਮਚਾ ਬਵਾਲ

ਵਿਵਾਦ ਕੋ ਲੇਕਰ ਮਹਿਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਯਕਰਤਾਓਂ ਔਰ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨੋਂ ਨੇ ਭੀ ਟੀਖੀ ਆਪਤਿ ਜਤਾਈ ਹੈ

“ਫ਼ਕਵਾਲੀਟੀ ਏਂਡ ਜਸਟਿਸ”
“ਪਟਿਆਲਾ 21 ਅਕਟੂਬਰ”
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਭੋਪਾਲ। ਪੂਰਵ ਭਾਜਪਾ ਸਾਂਸਦ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਜ਼ਾ ਸਿੰਹ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਏਕ ਤਾਜ਼ਾ ਬਯਾਨ ਮਧਯ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੀ ਰਾਜਨੀਤਿ ਮੇਂ ਬਵੰਡਰ ਖੜਾ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡਿਯਾ ਪਰ ਵਾਧਰਲ ਏਕ ਵੀਡੀਓ ਮੇਂ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਜ਼ਾ ਅਭਿਮਾਵਕੋਂ ਕੋ ਯਹ ਕਹਤੇ ਹੁਏ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤੀ ਹੈਂ ਕਿ ਯਦਿ ਬੇਟਿਯਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਕੀ ਪਰੰਪਰਾਓਂ ਕੋ ਠੁਕਰਾਕਰ ਕਿਸੀ ਵਿਧਰਮੀ ਘਰ ਮੇਂ ਜਾਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਂ, ਤੋ ਉਨ੍ਹੋਂ ਏਸੀ ਸਖ਼ਤ ਸਜਾ ਦੀ ਜਾਏ ਕਿ ਵੇ ਦੋਬਾਰਾ ਏਸਾ ਕਰਨੇ ਕੀ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਨ ਜੁਟਾ ਸਕੇਂ। ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਯਹਾਂ ਤਕ ਕਹਾ ਕਿ ਜਰੂਰਤ ਪੜੇ ਤੋ ਬੇਟਿਯੋਂ ਕੀ ਟਾਂਗੇ ਤੋੜਨੇ ਮੇਂ ਭੀ ਹਿਚਕਿਚਾਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹਿਏ।

ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਜ਼ਾ ਵੀਡੀਓ ਮੇਂ ਯਹ ਭੀ ਕਹਤੀ ਸੁਨਾਈ ਦੇਤੀ ਹੈਂ ਕਿ ਬਚ੍ਯੋਂ ਕੇ ਭਲੇ ਕੇ ਲਿਏ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਕਭੀ-ਕਭੀ ਮਾਰਨਾ-ਪੀਟਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਵੇ ਭਟਕਾਵ ਸੇ ਬਚ ਸਕੇਂ।

ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਜ਼ਾ ਕੇ ਇਸ ਬਯਾਨ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਆਨੇ ਕੇ ਬਾਦ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੀ ਸਿਯਾਸਤ ਅਚਾਨਕ ਗਰਮਾ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਨੇ ਬਯਾਨ ਕੋ ਮਹਿਲਾਆਂ ਕੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸੰਮਾਨ ਔਰ ਸੰਵੈਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੋਂ ਪਰ ਹਮਲਾ ਬਤਾਤੇ ਹੁਏ ਕੜੀ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਅਧਯਕਸ਼ ਕੇ ਮੀਡਿਯਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕੇਕੇ ਮਿਸ਼੍ਰਾ ਨੇ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਜ਼ਾ ਸੇ ਸਵਾਲ ਕੀਯਾ ਕਿ ਕਥਾ ਵਹ ਏਸੇ ਹੀ ਦੰਡ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾਓਂ ਔਰ ਅਨਕੇ ਪਰਿਵਾਰੋਂ ਪਰ ਭੀ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਨਕੇ ਘਰੋਂ ਮੇਂ

ਅੰਤਰਧਾਰਮਿਕ ਵਿਵਾਹ ਹੁਏ ਹੈਂ। ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਕਾ ਆਰੋਪ ਹੈ ਕਿ ਯਹ ਬਯਾਨ ਨਫਰਤ ਫੈਲਾਨੇ ਵਾਲਾ ਔਰ ਲੋਕਤਾਤ੍ਰਿਕ ਮੂਲ੍ਯੋਂ ਕੇ ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਾਂਗ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਯਾਨ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੰਜ਼ਾਨ ਲੇ ਔਰ ਕਾਨੂਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀ ਜਾਏ।

ਵਿਵਾਦ ਕੋ ਲੇਕਰ ਮਹਿਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਯਕਰਤਾਓਂ ਔਰ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨੋਂ ਨੇ ਭੀ ਟੀਖੀ ਆਪਤਿ ਜਤਾਈ ਹੈ। ਅਨਕਾ ਕਹਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੀ ਭੀ ਵਧਸਕ ਮਹਿਲਾ ਕੋ ਅਪਨੇ ਜੀਵਨ, ਸਾਥੀ ਔਰ ਵਿਵਾਹ ਸੇ ਜੁੜੇ ਨਿਰਯੋਜਨੇ ਕਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਰਤੀਯ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇਤਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਮੇਂ ਬੇਟਿਯੋਂ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਹਿੰਸਾ ਕੋ ਵੈਧ ਠਹਰਾਨੇ ਜੈਸਾ ਬਯਾਨ ਨ ਸਿਰਫ ਅਸੰਵੈਧਾਨਿਕ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਖਤਰਨਾਕ ਪਿਤ੍ਰਸਤਾਤਮਕ ਸੋਚ ਕੋ ਮਜਬੂਤ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਸੰਗਠਨੋਂ ਕਾ ਕਹਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰਹ ਕੀ ਬਯਾਨਬਾਜ਼ੀ ਸਮਾਜ ਮੇਂ ਅਸਹਿਸ਼ੁਨਤਾ ਔਰ ਹਿੰਸਾ ਕੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਕੋ ਜਨਮ ਦੇਤੀ ਹੈ ਔਰ ਯੁਵਾਓਂ ਕੋ ਗਲਤ ਦਿਸ਼ਾ ਮੇਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਸਕਤੀ ਹੈ। ਅਨਕਾ ਯਹ ਭੀ ਕਹਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿਯੋਂ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਕੀ ਜਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸਮਝਤੇ ਹੁਏ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਔਰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਏ।

ਕਥਾ ਕਹਤਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ? ਭਾਰਤ ਕਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹਰ ਵਧਸਕ ਨਾਗਰਿਕ ਕੋ ਯਹ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਹ ਅਪਨੀ ਇਚਛਾ ਸੇ ਜੀਵਨਸਾਥੀ ਚੁਨੇ—ਚਾਹੇ ਵਹ ਚਯਨ ਅੰਤਰਧਾਰਮਿਕ (inter-faith) ਵਿਵਾਹ ਹੋ ਯਾ ਅੰਤਰਜਾਤੀਯ (inter-caste)। ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇ

ਅਨੁਚਛੇਦ 14 (ਸਮਾਨਤਾ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ), 15 (ਧਰਮ, ਜਾਤਿ, ਲਿੰਗ ਕੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਭੇਦਭਾਵ ਨਿਸ਼ੇਧ) ਔਰ 21 (ਜੀਵਨ ਵ ਵਿਯਕ੍ਤਿਗਤ ਸਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ) ਵਿਯਕ੍ਤਿ ਕੋ ਅਪਨੀ ਪਸੰਦ ਕੇ ਸਾਥੀ ਕੇ ਸਾਥ ਵਿਵਾਹ ਕਰਨੇ ਕੀ ਸਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਏਸੇ ਵਿਵਾਹੋਂ ਕੋ ਕਾਨੂਨੀ ਮਾਨ੍ਯਤਾ ਦੇਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਾਹ ਅਧਿਨਿਯਮ, 1954 (Special Marriage Act, 1954) ਬਨਾਯਾ ਗਯਾ ਹੈ, ਜਿਸਕੇ ਤਹਤ ਬਿਨਾ ਧਰਮ ਬਦਲੇ ਦੋ ਵਧਸਕ ਆਪਸੀ ਸਹਮਤਿ ਸੇ ਵਿਵਾਹ ਕਰ ਸਕਤੇ ਹੈਂ। ਇਸ ਅਧਿਨਿਯਮ ਕਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੀ ਭੀ ਧਰਮ ਯਾ ਜਾਤਿ ਸੇ ਅਲਗ ਹੋਨੇ ਕੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਵਿਵਾਹ ਕੋ ਵੈਧਾਨਿਕ ਸੁਰਕਸ਼ਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ਔਰ ਅਸੇ ਰਾਜਯ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ।

ਭਾਰਤੀਯ ਨ੍ਯਾਯਪਾਲਿਕਾ ਨੇ ਭੀ ਕਈ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਫੈਸਲੋਂ ਮੇਂ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਕੋ ਮਜਬੂਤ ਕੀਯਾ ਹੈ। ਸੁਪ੍ਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ਾਫੀਨ ਜਹਾਂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜਯ (ਹਦੀਯਾ ਕੇਸ, 2018) ਔਰ ਲਤਾ ਸਿੰਹ ਬਨਾਮ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜਯ (2006) ਜੈਸੇ ਮਾਮਲੋਂ ਮੇਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਹਾ ਕਿ ਦੋ ਬਾਲਿਗ ਯਦਿ ਅਪਨੀ ਇਚਛਾ ਸੇ ਵਿਵਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹਤੇ ਹੈਂ, ਤੋ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜ ਯਾ ਰਾਜਯ ਅਨਕੇ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਮੇਂ ਹਸ਼ਤਕਸ਼ੇਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੇ। ਨ੍ਯਾਯਾਲਯ ਨੇ ਯਹ ਭੀ ਮਾਨਾ ਕਿ ਅੰਤਰਜਾਤੀਯ ਵ ਅੰਤਰਧਾਰਮਿਕ ਵਿਵਾਹ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਮਰਸਤਾ ਔਰ ਪ੍ਰਗਤਿਸ਼ੀਲਤਾ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਮੇਂ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈਂ। ਇਸਲਿਏ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਔਰ ਕਾਨੂਨ, ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਤਰੋਂ ਪਰ ਏਸੇ ਵਿਵਾਹ ਨ ਕੇਵਲ ਮਾਨ੍ਯ, ਵੈਧ ਔਰ

ਸਰਾਕਸ਼ਿਤ ਹੈ, ਬਾਲਕ ਕਿਸੀ ਭੀ ਤਰਹ ਕੀ ਧਮਕੀ, ਹਿੰਸਾ, ਯਾ ਜਬਰਨ ਰੋਕਥਾਮ ਕੋ ਕਾਨੂਨ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਮਾਨਾ ਜਾਤਾ ਹੈ।

ਪਹਲੇ ਭੀ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦ ਯਹ ਪਹਲੀ ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਬ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਜ਼ਾ ਸਿੰਹ ਠਾਕੁਰ ਅਪਨੇ ਬਯਾਨੋਂ ਕੋ ਲੇਕਰ ਚਰਚਾ ਯਾ ਵਿਵਾਦ ਕੇ ਕੇਂਦ੍ਰ ਮੇਂ ਰਹੀ ਹੋਂ। ਵੇ ਇਸਸੇ ਪਹਲੇ ਨਾਥੂਰਾਮ ਗੋਡਸੇ, ਧਰਮਾਤਰਣ, ਆਤੰਕਵਾਦ ਔਰ ਸੁਰਕਸ਼ਾ ਬਲੋਂ ਕੋ ਲੇਕਰ ਦਿਏ ਗਏ ਕਈ ਬਯਾਨੋਂ ਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਲਚਲੋਂ ਕੋ ਜਨਮ ਦੇ ਚੁਕੀ ਹੈਂ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕੋਂ ਕਾ ਮਾਨਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰ ਭੀ ਅਨਕਾ ਤਾਜ਼ਾ ਬਯਾਨ ਨ ਕੇਵਲ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸੌਹਾਰਦ ਪਰ, ਬਲਕਿ ਸੰਵੈਧਾਨਿਕ ਮੂਲ੍ਯੋਂ ਔਰ ਕਾਨੂਨੀ ਮਰ੍ਯਾਦਾਓਂ ਪਰ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਖੜਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਵਾਧਰਲ ਵੀਡੀਓ ਕੇ ਬਾਦ ਅਬ ਮਾਮਲਾ ਬਯਾਨਬਾਜ਼ੀ ਸੇ ਆਗੇ ਬਢਕਰ ਸੜਕੋਂ ਔਰ ਸੰਸਥਾਨੋਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਤਾ ਦਿਖ ਰਹਾ ਹੈ। ਕਾਂਗ੍ਰੇਸ ਕਾਨੂਨੀ ਕਦਮ ਉਠਾਨੇ ਕੀ ਤੈਯਾਰੀ ਮੇਂ ਹੈ, ਜਬਕਿ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੋਂ ਕੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਆਨੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨੋਂ ਮੇਂ ਯਹ ਵਿਵਾਦ ਔਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਮੁਢਲੀ ਸੀਧੇ-ਸੀਧੇ ਮਹਿਲਾਓਂ ਕੀ ਸਵਤੰਤ੍ਰਤਾ, ਵਿਯਕ੍ਤਿਗਤ ਅਧਿਕਾਰੋਂ ਔਰ ਲੋਕਤਾਤ੍ਰਿਕ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਸੇ ਜੁੜਤਾ ਹੈ।

ਸਿਧਾਰਥ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਬ ਲਈ ਸੁੱਖ, ਸਾਂਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਂਤੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ” ਪਟਿਆਲਾ - ਸਿਧਾਰਥ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮੁੱਚੇ ਮੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ, ਸਾਂਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਰਗ ਰਾਹ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਪੰਨੇ ‘ਪੰਚਸ਼ੀਲ’ ਸਿਧਾਂਤ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਅਪਣਾ ਕੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ‘ਮਨ ਦੀ ਸਮਾਧੀ’ ਲੱਗ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

1. ਆਹਿੰਸਾ- ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਠੁਕਸਾਨ ਨਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ, ਹਰ ਇਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ
2. ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ- ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ
3. ਵਿਭਚਾਰ ਨਾਂ ਕਰਨਾ- ਕੋਈ ਜਿਨਸੀ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਨਾਂ ਕਰਨਾ
4. ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ- ਆਪਣੇ ਆਚਾਰ, ਵਿਚਾਰ, ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ
5. ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ- ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਦਾ ਦਸ਼ਾ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਗਾੜ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ, ਮਨ ਸੁੱਧ ਰਖਣਾ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਮਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”